

Luceafărul

Adaptamentul editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 2 iunie 1993 22 (170)

Un transplant tragic

Abia instalat sub oblăduirea ancurilor rusești, regimul comunist a purces la un transplant de creier, aruncând în închisori elita politică și intelectuală a României interbelice și punând în locuri tot felul de semi-analfabeți devotați Moscovei și „tătucului”, alții incapabili să priceapă mense, absoluta trădare de neam care o comiteau în numele, pară-mi-te, al poporului însuși. Mai mult decât în oricare din țările est-europene căzute în mâinile Armatei Roșii, vânătoarea elitelor a fost în România și necruțătoare și eficientă. Pe de o parte pentru că marea majoritate a liderilor politici dintre războaie a refuzat să ia calea exilului, deși bănuia ce avea să-o aștepte – ceea ce nu s-a întâmplat în țările vecine –, pe de altă parte pentru că cruzimea ocupanților a găsit în ancestrala noastră tendință spre duplicitate un aliat neașteptat pe care l-a exploatat în consecință, făcând dintr-o mână de autohtoni bicusnici călăi veritabili și docili nu doar ai fostei elite politice și intelectuale dar și prin întreținerea climatului de teroare și suspiciune – ai mulțimii românilor. Dacă în celelalte țări europene regimul comunist s-a impus prin „implantul” organelor pacifice, dat fiindcă elitele supraieșiseră în afara granițelor, în România el s-a impus prin „transplant”, tocmai pentru că a scos în funcțiune – arestând-o și ucidând-o – toată elita politică și mare parte din elita intelectuală. Închisoarea de la Sighetu-Marmației a devenit, la începutul anilor cincizeci, locul emblematic al regresiei comuniste, al suprimării elitei românești, al operațiunii de înlocuire a „creierului” – prima etapă a procesului de transplant. Prin asta comuniștii au urmărit

suspendarea memoriei românilor și, simultan, spălarea creierelor tuturor. Pentru ca transplantul să nu întâmpine o reacție de respingere. Ceea ce au și izbutit, căci, spre deosebire de țările cu „implant” – care au cunoscut de-a lungul istoriei lor comuniste diverse forme de refuz, fie „revoluție” ungară, fie „primăvară” cehă, fie „solidaritate” poloneză – România n-a avut reacții serioase de respingere a „transplantului”, mai mult chiar, și l-a însușit oarecum organic, întărindu-l – dovadă dictatura ceaușistă fără termen de comparație în estul Europei. Poate că așa se și explică de ce pentru răsturnarea comunismului noi am avut nevoie de o revoluție sângeroasă, în vreme ce vecinii noștri au făcut același lucru printr-o revoluție zisă de „catifea”. Tragicul – pentru români – „transplant” comunist nu putea fi revocat printr-o simplă decizie de schimbare a sistemului politic. Pentru că a fost efectuat la nivelul „creierului”, urmele pe care le-a lăsat în mentalitatea colectivă sunt cu neputință de șters de pe o zi pe alta. E nevoie de o întreagă pedagogie a reabilitării gândirii libere, după un arest atât de îndelungat și dur, e nevoie de timp pentru a reconstitui memoria adevărată a istoriei naționale și a fiecăruia din cetățenii de azi ai României. Într-un atare sens, recenta transformare a închisorii de la Sighetu-Marmației în muzeu al gândirii arestate și, totodată, în Centru internațional de studii asupra totalitarismului reprezintă un moment de referință. Cu cât vor fi mai numeroase asemenea momente, cu atât efectele nocive ale transplantului comunist vor fi mai repede depășite.

„L”

Număr ilustrat cu lucrări ale maestrului Ion Popescu-Negreni expuse la Cercul Militar Național

ANTHONY BURGESS:

LA VIKINGII DIN BROOKLYN

— ÎN PAGINA A 12-A —

Caius Dragomir:

CE ESTE TIMPUL, DOAMNE?

— ÎN PAGINA A 3-A —

Victoria Combalia:

VICTOR HUGO, PICTOR

— ÎN PAGINA A 10-A —

În acest număr: «NOUĂZECI»

semn

Fără răspuns

Revăd Sighetul într-un alt anotimp decât până acum: primăvara. Înainte fusese aici mai mult toamna. Revăd orașul cu ocazia rememorărilor organizate în jurul primei închisori a gulagului românesc. Plasati aici, unde rușii sovietici erau la ei, acasă cei mai importanți oameni politici antebelicci, în fața lui Iuliu Maniu, eram practic în mâna Moscovei. Prin gara orașului trecea linia ferată sovietică; oricând, prin urmare, aceste minți strălucite, aduse la Sighet să plătească iubirea demnă pentru țara lor, puteau fi transportate în fundul neștersitelor Siberiei.

Despre chinurile pe care le-a îndurat floarea României, în închisorile comuniste știm acum, de bine, de rău, cu totii. Mai greu ne este, unora dintre noi, să înțelegem cum s-a putut întâmpla, cum de au putut să existe români care să se poarte așa, la ordin cu semenii lor. Dar să ne gândim la crimele nedemne care se petrec zilnic prin orașele și satele noastre, la sadismul unora dintre acești criminali, oameni ca noi și ne vom da seama că e posibil. Astfel încât nedumerirea trece mai departe și anume asupra acelor conducători politici care se pot sluji de astfel de oameni pentru a-și atinge scopurile și asta chiar împotriva semenilor lor, cetățenilor „liberi” ai țării lor. Este încă un mod prin care ne putem lămuri asupra calității omenești și politice a conducătorilor comunisti, singurii care s-au folosit

de pleava societății, de indivizii net anti-sociali, îmbrăcându-i în uniforme (românești, dar de fapt sovietice) și dându-le posibilitatea să-și exercite asupra unor oameni care clădiseră România modernă tot arsenalul de chinuri infernale al puscării politice comuniste. „Spune-mi cu cine te-nsoțesti, ca să-ți spun cine ești” e o vorbă românească ceva mai veche decât comunismul. Întâlnirea dintre Gh. Gheorghiu Dej, Ana Pauker, Al. Drăghici și indivizi ca Ciolpan și atâția alții aruncă în dreapta lumină calitatea celor dintâi. Pentru istorie ei rămân ce au fost și ce zicem că sunt ceilalți democrați, niște călăi fără conștiință, niște vânzătorii de țară lipsiți de orice urmă de scrupul, acuzându-i pe toți cei ce-și lubeau țara, cu glasul urmașilor lor de azi chiar de ceea ce ei însuși se făceau vinovați. Încercând să-și înșosească pe Iuliu Maniu, pe Gh. I.I.C. Brătianu ei nu reușeau decât să se pleteze pe ei pentru viitorime într-o lumină crudă și neiertătoare.

La Sighet, departe de inima țării, un petec de pământ fără cruci, acoperit de iarbă și de movile neregulate, după cum au acoperit gropi comune mai mari sau mai mici, se numește și a rămas „cimitirul săracilor”. Crucii rămase au totuși cei morți prin sol-tale, fără nimeni ca să-și plângă. Numai eroii neamului, martirii aruncați de-a valma în gropile comune pline cu var nestins, nu au nici un semn: nici o cruce nu mai indică locul unde a fost îngropat unul, sau alții dintre marii oameni ai României. Dacă toate astea ar fi fost făcute de turci, japonezi, sau ruși, ne-am fi putut resemna. Dar toți românii de la Sighet, Alud, Cherba, de la Canal, au făcut parte din același popor cu noi înșine, cu victimele lor. Nici un semn de întrebare nu va putea sugera răspunsul cuprinzător al unui secret adevăr.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Morala burții nesătule și infidelitatea cititorului

Riturile unei noi supunerii inconștiente în fața burții care zboră de foame se recompun, zi de zi, că s-a dus dracului ratiunea democratică, numai libertatea recâștigată la 22 decembrie 1989 e de vină, ce ne trebuiau nouă stăpâni reformati? Astăzi am ajuns, mai mult ca oricând, parcă, să ne plângem de milă, rămasi de căruță, între două epoci de eră-pelinită: căți din noi vor mai mânca de aici înainte „muşchi de porc”? La pretul de 7963 lei kilogramul? Măcar în afara zilelor de post? Ha-ha: de parcă am fi mâncat așa ceva pe vremea comunistilor — dar, de ce să nu recunoaștem, speram, după Revoluție, că măcar ne vom umple burțile cu „muşchi de porc”, prostii, oare căți speram? Nu asta era problema arzătoare... „Muschi de porc”: semn al democrației populiste... Ce tot vorbesc? La pretul actual... care îți permie să cumperi, cu întregul salariu lunar, șase kilograme de mușchi de porc, atenție, la un salariu mediu, ce e de făcut? Când familia îți e formată din trei persoane „in medie” și nici măcar salariul tău amărât nu e sigur că vine în buzunar la timp, de fapt, salariu la limita celor 30000 lei, „bugetar”...

Habar nu am spre ce ne îndreptăm, infometarea națională, tinută la mare rang de guvernantii lui Ion Iliescu, ne va slăbi până și rezistența la a mai visa la altceva decât la a ne umple burta —

avem iar o preocupare de căpătâl, ne-întors de unde am plecat, dacă nu n-ai rău, în democrația reformată de tip b-sevic-stalinist, chiar dacă nu ne vine credem: doar că avem voie să ne v-cărăm acum și oficial, nu numai în p-ticular și să ascultăm, pe această ter-compasuneca grohăturilor porcilor la (tribună)! Cu ochii în gol în conti-are și pe fondul sonor al acestor mize-bile demisli morale putând să măn-c-pâine (alt lux — pâinea!), pâine go-in nări cu miros de mușchi prăjit o-l-că uriașă de carne, mușchi de cuvântă-de la tribuna oficială, inchipuit, even-al... Iată ce am ajuns, Norocul meu-nu am nici o putere să schimb sco-civic, discursiv și moralizator al „art-burții nesătule” în aceste vremuri de-s-rificare a nobuniei apocalipsei de sta-

Să revin însă, să mă amăgesc și s-tămâna asta că nu pierd vremea, c-degeaba scriind aici, să revin la-mele negre numărate noaptea pe ins-ncie, oi însemnate cu numerele serial-gezate de trenul fantomă care circ-pe mijlocul străzilor din Azuga... Să-deti că nu mă citesc singur în Luc-cul: des!.. În fine, Ca un făcut, să-mâna trecută am avut iar parte de-surpriză, chiar dacă o să vi se pară t-de tot: eram pe peronul metroului, Piața Unirii, când... Când am fost accu: „stăi, eu sunt un cititor fidel Fidel Castro! Probă de umor negru!” del dumneavoastră... Mă apucase st-de cotul mâinii drepte un tânăr cu ba-scheletic și cu ochii mici, nas asc-păr lung, legat cu o fundiță argin-necunoscut mic, ce folos că se pre-tase, nu l-am auzit numele, descaba-l-a repetat la rugămintea mea agra-enervat de o asemenea comportare, durea cotul strâns — „să fiu scuzat-mă recunoașteți?” Cum adică, mă

„Păi, eu v-am trimis picul!... A! Ră-pur și simplu cu gura căscată, cabo-știind sigur că picul (de care am pe-nit aici în ultimele trei săptămâni, la „Dictatura personală”), picul de-masa mea de scris din turnul de fid-fost o improvizație textualistă, ce n-o-joacă familială — pe cuvânt de o-re! De unde până unde expeditor, când totul a fost inventat: dar te p-nesli că subconștientul se răzună, când putând pune, prin telepatie, drumuri personale „care se potriv-intuțiilor creatoare, mare bazaconie-dati seama ce surpriză: normal a-fost să izbucnesc în râs acum, c-acostat de acest „tânăr-fidel”, dar-Cum, mă mir eu prefăcut, plăcut-presionat, dumneavoastră mi-ati se-Sunteți nemalpoment: mai aveți p-bil ceva de adăugat... De adăugat? domnule, sigur că am, stați așa!..

Stau, ce să fac: nu slăbise nic-strânsoarea cotului mâinii drepte, o-vreun paranoic tânărul ăsta, cititor-mic, paranoic bun de legat care nu-că e paranoic! Sau e vreo farsă a-unui coleg, scriitor, să mă învețe r-să mai tin vreedată o rubrică săpt-nală mai mult de doi ani, cum o tii-Lucafařul, nimica toată: uite, dom-mă trage după el tânărul meu citit-codită, despre ce e vorba... am luat-mă după ce v-am scris — în defi-de ce să dati numai peste ticăloși tr-nul ăla alb prezidențial tras în fat-diului F.S.N. Azuga? Acum, când-mocrație, Democrație, nu? Că nu-figura cu povestea aia despre ce-din ceafă în formă de L, care să v-posibilitatea să negați că e demo-in România post-revolutionară. Cu-sau fără cucul în ceafă, dumneav-cu trebui să recunoașteți primul că-Mă rog, Am uitat ce voiam să vă-sar de la una la alta, mă iertăți... V-să vă spun că în compartiment-tor același unde era la fereastră-Tudor, Mircea Hamza și Adrian P-cu, compartiment al trenului alb-dential, dacă erăți curios, li descop-pe finii dumneavoastră, golani! dir-ta Universității!..

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● MARINA DOHI: „De acum încolo, Apa de ploaie costă 1,60 lei metru cub”. (Evenimentul zilei, „publicație supusă sancțiunilor prezidențiale”); ● „Papagalul care se denumește pre sine prințului Paul de Hohenzollern continuă procesul cu legitmul nostru Rege”. (Academia Cațavencu) ● „Porumbelul păcii din Balcani a ajuns în Slovenia și Croația”; ● „A intrat în peștera Postojna, Firește, cu doamna Rodica Beceanu”. (Expres magazin) ● ANDREI DUMITRU: „Pe piața românească — morcovul libanez”. (România liberă) ● MIRELA CUREA: „Unul din motivele pentru care nu vom intra niciodată în Europa: Secretarul Comisiei de politică externă a Camerei deputaților, deputatul Iulio Furo, reprezentantul Partidului România Mare, e unul din foștii înclizitori stalinisti, Iulio Furo a trimis la puscărie un om acuzat de a fi „dușman al poporului”. Acum el este membru al delegației permanente a României în Parlamentul European de la Strasbourg”. (Evenimentul zilei) ● „Falsul e grosolan, ca și invențiile echipelor de borfași Gh. Florică — S.R. Stănescu și foarte curind profesorul Furo va da replica usturătoare care se cuvine unor mincinoși”. (Politica), Te pomeniști că și ăsta a fost persecutat de securitate... ● FELIX IVANOV: „„Amazoanele” din fosta URSS au „spart” piața la București, practicând prețul de dumping”. (Evenimentul zilei, ediție de prinț) ● TUDOR OCTAVIAN: „...o veste plăcută e ca un „filtru” unguresc băut la redacția „România Mare”. (România liberă) ● ADRIAN ȚIGANILĂ: „Europa ne vede așa cum suntem. Chiar dacă dl C.V. Tudor se intristează cel mai extremist pe problema minori-

tăților rămâne Gheorghe Funar”. (AZI) ● FRANCIS LE BIHAN (interviu realizat de Curmina Hașeganu): „România a pierdut aproape trei ani și jumătate, pentru că nimic fundamental nu s-a făcut pe plan economic pentru demararea schimbărilor”; „Ar fi o eroare să ne gândim la 4,5 sau 10 ani; din nefericire, cred că România va avea nevoie de 40-50 de ani pentru a redeveni o țară unde oamenii să fie fericiți, să trăiască cu încredere în viitor. Deja s-au acumulat prea multe probleme de tranziție”. (România liberă) ● VARUJAN VOSGANIAN: „La nivel doctrinar și strategic, Guvernul Văcăroiu reprezintă o încercare de restaurare, prin temporizare și întărire a rolului statului”. (Cuvântul) ● CORINA DRĂGOTESCU: „...o fi parlamentul cum o fi, dar nici principalul inițiator de lege, guvernul, nu se ostențe. Aruncind o privire asupra legilor trimise de executiv parlamentului, nu se poate să nu constatăm că cele esențiale pentru reformă sunt foarte puține”. (Adevărul) ● ION CRISTOIU: „De 3 ani și ceva, de când în România au prins să înmugurească relațiile economice de piață, societatea românească e marcată sistematic de scandaluri privind implicarea unor demnitari în afaceri îndolnice. Nici unul însă nu s-a soldat cu ceva deosebit în plan concret. Nici unul n-a avut drept urmare demisia vreunui atotputernic al zilei sau judecarea și condamnarea vreunui demnitar”. (Evenimentul zilei) ● DINU PETRESCU: „Să se lubească în liniște, au legal mortul cu sirmă”. (Infraactorul) ● OCTAVIAN PALER: „...se pare că „vacile sacre” nu s-au pierdut cu firea după explozia „bombei Florică”. Până în prezent, cel puțin. Conțea, presupun, pe citeva a-tuuri. Avem, nu-i așa?, o glorioasă tradiție de aproape o jumătate de veac, potrivit căreia legea e valabilă numai pentru „proști”.; „Practic, ne aflăm nu

doar în fața unui enorm scandal într-un regim intrat, după trei ani, în putrefacție”. (România liberă) ● ALINA MUNGU: „Generalul buclucăș a fost cel mai puternic atacat de către PUNR, care tinde pe zi ce trece să devină un partid mai mult mafiot decât naționalist, dominând peste un întreg imperiu de afaceri dubioase (mai ales în fierul său, Cluj), iar dintre publicații, de către „România Mare” ale cărei reflexe sînt întotdeauna programate și ca atare revelatoare”. (Expres) ● FRATELE LU' NEGRUL JIM: „PUNR va edita un săptăminal propriu: CLAR, adică să n-avem vorbe, el va fi difuzat prin difuzori maghiari voluntari”. (ORA) ● D.B.: „Ministrul de Interne joacă așa cum l se cîntă”. (Zig-Zag) ● TIA ȘERBANESCU: „...dl ministru de organe interne, cap de afiș pe prima listă și înalțat la gradul de general locotenent, a înființat formațiunile anticorupție și l-a chemat la Procura-tura Militară pe fostul comisar Florică pentru ofensă și calomnie. Cum dl Dănescu n-a oferit încă nici o explicație publică în privința acuzațiilor ce-l re-vin, deducem că președintele Iliescu l-a reparat onoreea cu anticipație: general pentru ofensă; locotenent pentru calom-nie”. (Cotidianul) ● AUREL PERVA: „Scade populația României, nivelul de trai a ajuns la limite inadmisibile, se fură ca-n codru și se omoară ca-n junglă. Dar în timp ce țara arde de aceste ne-cazuri, patrioții noștri vorbesc și se plap-tănă”. (Tineretul liber) ● CRISTIAN SANDU: „Pentru o poziție, în sfîrșit, loială față de poporul român, C.V. Tudor îl pupă pe tătălie pe Moses Rosen”. (Eu-ropa) ● GABRIEL STĂNESCU: „Mar-lyn Monroe a fost amanta lui Fidel Cas-tro. Fostul președinte John Kennedy o re-crutase ca spion”. (Evenimentul zilei) ● MARIAN PETRU: „Penis captiv, în mânerul ceștii de cafea!”. (Scandal) ● „Cerasela nu mai face față poștel!” (Iepurașul) ● DORA MOGOȘ: „Regula-tul în picioare provoacă sciatică și dureri în articulațiile genunchilor; regulatul cu femeia deasupra generează boli ale co-loanei vertebrale”. (Puterea și adevărul, Nehoiu) ● „Un fapt incredibil în Olte-ria — a scăzut prețul la ouă”. (Româ-nia liberă) ● „Mircea Hamza, gradat ro-mân în viață, intră pe poarta TVR fără să fie oprit, controlat sau legitimat. Dacă ar vrea mușchii lui, ar putea fura toate capacele de vechu existență, încă în in-stituție”. (Academia Cațavencu)

Petre Stoica

Liviu Ioan Stoi

Misterul

În imperiul magic, sinele s-a deschis spre o alteritate benefică sau ostilă, detașându-se apoi, pe nesimțite, de această condiție paradoxală. Cei doi poli în plină constituire (eul și lumea) se vor distinge tot mai limpede. Procesul definirii se va accelera. La un moment dat, **obiectul magic** se va smulge din raportul de influență (benefică sau malefică) și se va dizolva în dimensiunea extinsă a **forței impersonale**, prefigurând temeiul unic. Privirile cunoașterii se vor deplasa **dinspre lucrul (făptura) concret(ă) spre puterea transcendentă**. Orizontul se va întredeschide brusc, luminându-se, iar omul se va plasa într-un alt și mai firesc raport cu o lume obiectuală exterioară, proiectând spre Absolut liniile gravitaționale ale noului câmp spiritual, fără a se putea situa definitiv în spațiul originar care va deveni, astfel, numai parțial accesibil.

Substantivul elin **mysterion** — mister, lucru, secret, ceremonie religioasă secretă — e strins legat de rădăcina verbului **myo**. Misterul ar reprezenta, așadar, domeniul secret, „închis”. Deși proiectat, orizontul sacru este încă ferecat, **transcende eul și făpturile lumii**, separându-se de acestea, pentru a se ascunde în depărtarea unui tărâm ce le conține în mod necesar (de vreme ce eul s-a putut determina ca eul, față de altul). Chiar ascuns, Dumnezeu rămâne totuși în preajmă.

Raportul magic trasase, în fond, cu miini tremurătoare, orizontul transcendent — pe care misticul l-a stabilit și configurat definitiv. Pe de altă parte, trăirea mistică — susținută de magicul inconștientului — s-a alimentat (și se alimentează permanent) din

ținutul subteran. Puterile oculte au fuzionat, transferându-se ulterior în orizontul conștiinței de sine — deschis la rându-i, spre ținutul sacru, cel ce a făcut posibilă distincția propriei mele ființe.

Dar iată că eu însumi mi-am constatat limita și, constatând-o m-am detașat de mine, orivind — și pășind Dincolo, în abisul întredeschis. **Dumnezeu este**, gândul o mărturisește fără șovăire, numai că Dumnezeu se ascunde deocamdată, lipsindu-mă de bucuria cunoașterii depline.

Dincolo de indoială, dincolo de agonia ce întunecă, pe nesimțite, sufletele — prea înalte pentru această lume comună, prea gingașe pentru solara adincime — se deschide abisul fără hotare, rațiunea ultimă față de care — și prin care — orice existent, orice act, sentiment sau 'dee par profund irațional'; i-raționale câtă vreme nu au reușit să sondeze **rațiunea subterană** a Celui-ce-este.

Misterul subliniază un fapt deosebit de important: orizontul sacru (tărîmul

divin) este „închis” (**myo**) din cel țin două motive. Pe de o parte țin acesta lipsit de margini se întinde („ține”) dincolo de orice hotar imnabil, depășind nu doar puterea de înțelegere, ci, mai adinc, depășind și chiar **înținsul prin întinderea** tivă ce-i atestă ființa: faptul pur fundamental de a **ființa activ**. Înădu-se fără conținere într-o Nemărgire implozivă, noua entitate descoperită nemiștiute, care țin, e adevărat de abia dezvăluitul orizont sacru, care, în plus, se construiește prin faptul întinderii. Într-un cuvânt, raționa simte că ochiul poposește în surșirea unui tărâm ce alunecă, pe văzute, dincolo de orizontul abia sat, **Dincolo**, într-un permanent **colo**, imposibil de a (mai) fi ajuns urmă.

Pe de altă parte, orizontul abia coperit se **inchide**, într-o măsură a me, de vreme ce eul își surprinde caturul; rămâne în urmă, în spate, unde sinele care se sesizează (și distinge lumea ca lume). Chiar dacă Ființa premă susține orizontul conștiinței e alungată de prim-planul scenei copleșit de figura eului distinct. Oglindindu-și propriul chip, acesta va cepe, alături de sine, lucrurile palpabile ale cosmosului, îndepărtându-se de camdată de temeiul subteran.

Dubla închidere generează, așadar, misterul: sentimentul și gândul Ceva mai adinc se află la temelie și în miezul — a tot ceea ce este. Că care scapă, în aceeași clipă, nelăsându-și prins și cunoscut, de vreme ce mult prea îndepărtat de această lume (și de gândul care o înțelege) de vreme ce, la fel de mult, interesul cunoașterii s-a deplasat spre ținta accesibilă, imediată, concretă: eul și lumea. Pe de o parte necunoscutul se ascunde, astfel în esența însăși a Ființei revelate — înepuizabilă și, de la anumit prag, incomprehensibilă —, de alta necunoscutul se face simțit tot mai în momentul în care orizontul ginar „se umbrește”, o dată cu identificarea sinelui și a lucrurilor din prejur.

Corneliu Mircea

povestea vorbel

«Alternativă»

Am întâlnit de curând, în două publicații de orientări altminteri foarte diferite, ironii și acuzații reciproce în legătură cu utilizarea cuvântului **alternativă**. În asemenea polemici, nimeni nu apără uzul, nu încearcă nici măcar să-l justifice: pentru a sancționa eroarea adversarului se invocă, salvatoare, autoritatea normelor. În cazul substantivului **alternativă**, argumentele principale par a fi furnizate de **Dictionarul explicativ** (DEX, 1975) și de o serie de observații repetate în timp de Al. Graur: în articolul **Cuvinte rău înțelese** (apărut în 1969 în „România literară”, reprodus în **Puțină gramatică**, II, 1988), în „Capcanele limbii române” (1976), **Dictionar al greșelilor de limbă** (1982) etc. În DEX, **alternativă** apare doar cu sensul general de „posibilitate de a alege între două soluții, între două situații etc., care se exclud” — și cu sensul specializat, de natură logică: „relație între două judecăți în care, dacă o judecată e adevărată, cealaltă e neapărat falsă”. Pentru Al. Graur, **alternativă** era un „cuvânt rău înțeles”: explicația sa din 1969 cuprinde principalele argumente cu care este condamnată și azi utilizarea curentă a cuvântului: „O situație cu două iesiri care pot fi amândouă avantajoase sau indiferente se numește **alternativă**, la singular. Si acest cuvânt a fost rău înțeles, astfel că mulți, constatând că sunt două posibilități, spun că sunt în fața a două **alternative**, **alternativă** ajungând să le numească pe fiecare din

cele două iesiri” (**Puțină gramatică**, II, 180).

Cuvântul și-a urmat cariera de „greșeală exemplară”, tipică vorbitorilor instruiți (singurii care îl folosesc), in-

troducând o distanță tot mai mare între indicațiile normative și uzul limbii. Trebuie să recunoaștem că în limba română actuală sensul „de dictionar” e foarte puțin probabil: cel omis sau condamnat domină în mod incontestabil folosirea cuvântului. Se vorbește mai ales de lucruri care apar ca **alternative** pentru altele: succedându-se și substituindu-se reciproc, deci într-o foarte normală **alternanță**. În special limbajul politic evocă „alternative la guvernare”, „căutarea unei alternative viabile” etc. Un titlu ca „Opoziția unită — o alternativă” („România liberă”, nr. 531, 1991, 1) nu are de ce să trezească nedumeriri și nu induce în eroare pe nimeni: cu atât mai mult cu cât în cuprinsul articolului respectiv se vorbește despre „reusita în alegeri a acestei Convenții... văzută... drept singură alternativă de dobândire a unei credibilități reale”.

Conservatorismul lucrărilor normative (fără, de altfel, cum se știe, căci conferă stabilitate unei limbi literare) se sprijină în astfel de cazuri pe fide-

litatea față de sursă. Orice evoluție mantică pe teren românesc e considerată **condamnabilă** — cel puțin a vreme cât nu apar dovezile impunerii definitive. Numai că în cazul **alternativă** consemnarea și acceptarea sensului proscris întârzie prea mult favoarea acceptării pledează nu nu majoritatea exemplelor de utilizări tuale ale cuvântului, dar chiar auzul mental „sursei”. Se poate observa sensul „una dintre posibilități: una soluții; soluție de înlocuire” apar sursei franceze: în plus, se poate supune că sursa nu e unică, engleză, ducând o perfectă confirmare a uzului.

De fapt, încă din 1959, H. Jacquarăta că „devierea de sens” a cuvântului **alternativă** era, mai curând decît evoluție în română, o preluare din franceză. Sensul modern al substantivului a fost criticat și în franceză, în c răspândirii sale foarte mari: nu pentru că ar fi fost o inovație, ci pentru că trăda influența engleză. Dictionarul de cuvinte contemporane al Pierre Gilbert (1980), ca de altfel principalele dicționare franceze cunoscute înregistrează acest sens, îl datează (la jumătatea secolului XX) și îl explică prin calc din engl. **alternative**.

Indiferent de modul cum se vor intersecta și se vor influența multe surse în evoluția cuvântului, mănesc **alternativă** (româna putând jugete la același rezultat și prin evoluție proprie, și prin influența directă englezei — din presă, din limbajul literar — dar și preluând această influență prin intermediar francez) — cuvântul englezesc conferă legitimitate sensului modern, consacrat de uz.

gliaț de dicționarele noastre. Dictionarele englezești curente consemnează sensul „una din posibilitățile de alegere” fără nici un fel de observații critice. În fond, și în engleză, și în franceză — și, în mod foarte evident, și în română, sensul modern al substantivului este perfect motivabil: mai transparent decât sensul vechi; de altfel el reconstituie legăturile cu alte cuvinte din aceeași familie (în rom.: a **alternanță**, **alternativ**); o **alternativă** este o soluție care alternează cu alta: o asemenea explicație n-ar mai trebui să fie desconsiderată — ca simplă etimologie populară.

Rodica Zafiu

«Geometrii severe de catrene»

Radu Gyr, ANOTIMPUL UMBRELOR, Editura Vremea, 1993

Volumul de sonete și rondeluri al lui Radu Gyr, **Anotimpul umbrelor**, apărut într-o ediție îngrijită de Barbu Cioculescu, se deschide totuși cu faimosul poem „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!” Pentru acest poem, și pentru altele câteva accesdate a fi sedițișoare de către autoritățile comuniste, poetul a fost judecat și condamnat la moarte în 1958. Radu Gyr a petrecut un an în celula morții, după care pedepșa capitală i-a fost comutată în muncă silnică pe viață. A fost grațiat în 1963 și a mai trăit practic uitat de public, până în 1975, când s-a stins la vârsta de șaptezeci de ani. După cum ne spune nota lui Barbu Cioculescu, care semnează și o interesantă, echilibrată, prefată, poemul amintit „a circulat oral, din temniță în temniță, întorcându-se la autorul său într-un târziu și în mai multe variante”. Chiar și fără „istoria” lui teribilă, poemul rămâne impresionant. L-am ascultat și eu, copil fiind, recitat de două rude venite de la Canal. El dă o idee edificatoare despre ceea ce s-a numit atitudinea „haiducească” a lui Radu Gyr, ca și despre stilul poeziei sale, combinație de cuvânt neaș, dur și cuvânt „poetic” consacrat, de traditionalism și prețiozitate estetică. „Oltenean” Radu Gyr e mereu dublat de finul cunoscător de poezie care a fost, ca și de profesorul de estetică, discipol al lui Mihail Dragomirescu. Citez primele trei catrene ale acestui poem care a făcut carieră: „Nu pentru o lopată de rumenă pâine, / Nu pentru pălule, nu pentru pogoane, / Ci pentru văzduhul tău / Șer de mâine / Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane! // Pentru sângele neamului tău curs prin șanturi, / Pentru cântecul tău, tintuit în piroane, / Pentru lacrima soarelui tău pus în lanterni, / Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane! // Nu pentru mânia scrâșnită-n măsele, / Ci ca să adunîi chituld pe tăpșane / O clare de zări și-o căciulă de stele, / Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!” (p. 5).

Volumul **Anotimpul umbrelor** arată preocuparea de ultimii ani a poetului pentru meștesugul formelor prozodice fixe, precum rondelul și sonetul, dar și o latură rememorative, unde autobiograficul e comprimat la maximum în atitudine spirituală și arte poetice succesive. Poetul își pune față-n față, frecvent, versul combativ, răzvrătit și incandescent, de tinerețe, cu acela mai contemplativ, cumintit de arhicelura formelor, al fazelor de maturitate și sfârșit. Metaforloza e înregistrată câteodată cu regret, cum se întâmplă și în sonetul „Maturitate”: „Si lată-mă ajuns la anii maturi, / Incrementând în simetrii și norme, / severe arhitecturi și clare forme, / geometrii de trepte și de straturi, / deasupra răzvrătiților diforme, / la coacere de struguri și veleațuri, / cu-nțelepciuni rumate și cu sfaturi, / pe marginea canalelor enorme... / Dar cum mi-ăs da solemnnele prudente / de lăvele zănatice, / or zile / cu beți vulcani și mari incan-

descente. // Mi-ăs da înțelepciunile fertile / pe anii mei superbi cu sfinte zdrențe / cu vulturi morți și jerbe inutile” (p. 131).

Despre ceea ce a fost și despre ceea ce simte că este în prezent, Radu Gyr ne vorbește și în sonetul „Am fost”, în care versurile finale introduc temele poeziei umane ale compasiunii și altruismului, ilustrate, de altfel, pe tot parcursul volumului: „Am fost arhitecturi de vis frenetic, / de înduiri, pasiuni și arpi multe, / Sunt un morman de renunțări oculite, / ciob lângă ciob și petic lângă petic. // Ce jerbe-am aruncat în cata-pulte, / ce curcubeie-am arcut bezmetice... / Oriunde prin moloz și vreasă detretic, / trasare pare-o umbră să m-asculte. // Și totuși, zdrențuit în rupe flămuri, / surpat ca o bătrână mânăstire, / mai simt, sub praful, o boare de balsamuri // și-un cearcăn care tremură subțire, / ce, vestejind în mine-atâtea ramuri, / inmugete în altii, prin iubire” (p. 148).

Despre cine a fost Radu Gyr ne ajută să ne facem o imagine mai clară și post-fata ediției, care utilizează în acest scop și amintirile poetului scrise la vârsta de șaiszeci și opt de ani. Născut în 1905 la Cămpulung Muscel, Radu Gyr (pseudonimul lui Radu Demetrescu care și-a derivat numele de autor de la numele dealului Gruș de lângă orașul natal) devine craiovean prin stabilirea familiei sale în capitala Olteniei. Își publică primele două volume de versuri chiar la Craiova, iar G. Călinescu, care îl așează în istoria sa la capitolul „Tradiționalștii”, va detecta în ele ecouri din Elena Farago, conducătoarea cenaclului literar craiovean la care își face ucenicia poetul, amator totodată de teatru. E rănit, ca adolescent cerețas, în primul război mondial, participă la rebeliunea legio-

nară, e condamnat, după înăbușirea rebeliunii, la doisprezece ani închisoare dar pedeapsa i se preschimbă în trimiterea pe frontul rusesc ca simplu soldat de linia întâi. Este grav rănit în lupte și revine în țară, publicând în 1942 **Poeme de războiu**. După război, e judecat și condamnat la doisprezece ani de muncă silnică, în al doilea proces al criminalilor de război, eliberat în 1956 și din nou condamnat în 1958. Nicolae Manolescu îl introduce cu câteva poeme într-o antologie a poeziei române dar acest fapt duce la retragerea cărții de pe piață.

Conferențiar totodată la catedra de estetică, Radu Gyr optează pentru traditionalism în artă și autohtonism în politică. În amintirile sale, citate de Barbu Cioculescu, poetul își caracterizează în felul următor parcursul literar: „...am debutat sub zodia simbolismului, am traversat traditionalismul, cândva la modă, uneori cu o preț accentuată tentă regionalistă, și am ajuns, în cele din urmă, la un modernism temperat ca substăntă și structură, înveșmântându-l în limpezile forme ale clasicismului” (p. 213). Acestei ultime faze îi corespund, așadar, rondelurile și sonetele din acest volum. După război și instaurarea comunismului, mai amintește Radu Gyr, opera sa literară, a fost „condamnată să muzezească în sertare și circulând doar oral — uneori anonimă — poluată de inerente deformări și diverse colaborări eterogene” (p. 212).

În cele 35 de rondeluri publicate în această editie, Radu Gyr e convins că îndeplinește munca unui inspirat meșteșugar. „bici și netrebnic potcovar”, el pune însă versurilor potcoave de clestar. Din alt rondel, aflăm că celui care meșteștește o asemenea piesă poetică „nu până-i trebuie, ci rază, / un strop de sânge stins pe-o frază / și-un zâmbet prins de-un funigel” (p. 9). „Lirica chiul-tore”, de care vorbește G. Călinescu în portretul poetului din **Istoria literaturii române**, pătrunde totuși, chiar și în construcția severă a rondelului: „Somn bun, măi diblă, pe dulap, / rămâi cu bine, măi măciucă, / Îmi las surtucul pe-o ulucă, nu vreau nici cușmă grea pe cap” (p. 21).

La „geometrii severe de catrene”, în care scapără doar „focuri reci de aștri”, se supune poetul, altădată „zgomotos vitalist”, cum zice Călinescu, și în cele trei secțiuni de sonete; **Columna, Anotimpul umbrelor și Addenda**. Câteva teme preocupă cu deosebire pe poetist. Pe una am amintit-o deja, este cea a autobiograficului voalat în metamorfozele poeziei, de la atunci la acum, în „Inimă copacului” aceste treceri prin poezie, dar și prin viață, sunt tratate în chip alego-

ric: „Creșteam în condru-nalt și singuratic, / când m-au surpat cu barda trei drumciți, / Era semet întâiul și săgeți / și arc și-a scos din pieptul meu sălbatic. // Al doilea, în ochi cu dimineți, / lăută și-a făcut îndemănatic / și-o dezmierdă-n adâncul păduratic, / vrăjind cu ea și păsări și mistreți, // Al treilea nu-si dresse nici vioară, / nici arc, ci si-a cioplit din trunchiul frânt / o cruce grea, cu mâna lui ușoară, // Apoi, umbrat de gene lungi de sfânt, / și-a pus pe umăr strania povară, / pornind spre margini albe de pământ” (p. 101). Tema sufletului ambivalent („beat de viori și pârjolit de iad”), a contrariilor existente în aceeași ființă, temele adiacente ale claudului și căderii, ale dezgustului și speranței, ale îndoii și credinței, replici și la Baudelaire, și la Argezi, sunt prezente în multe poeme, precum „Antagonism”, „Altul”, „Suflet”, „Balantă”, „Duplex”. O frumoasă lirică de dragoste, suavă și naturalistă, se poate de asemenea citi, ca în sonetul următor: „Parcă-mi lipseau o aripă, o coastă, / un brat puternic sau un mare vis, / Eram ca izgonit din paradis, / ca băntuit de ciumă și năpastă, // Și te-așteptam, cum creanga de cais / așteaptă, primăvara, floarea castă, / sau cum potirul sfântul vin și-aclastă / și spada-nfriguratul pumn deschis, // Te-adulmecam în pânze lungi, ca lupul, / și-n calca ta mă asterneam chilim... / Minunca mea, ce har îmi umple trupul? / Ce coastă-mi dai, ce brat de heruvim? / De tine-s plin, cum o de făguri stupul, / și aripi prind în cerul tău sublim” (p. 109). „Miracolele” de altădată ale copilăriei și ale unei lumi exuberant panteistice găsim în Radu Gyr un cântăret inspirat și delicat: „Cu ingerii ce se-nurau să vină, / veneau smochine din Ierusalim, / iar noi pân-deam, prosteste și sublim, / pe moș-Craclun la geamuri de hermină” („Pom de Crăciun”).

În evul nostru tehnic, constată poetul, omul e „pus în ecuații” iar virtutele crestine precum iubirea, mila și iertarea sunt ignorate. Cu extremă discreție, versurile fac uneori referire la suferințele îndurate: „S-ar cuvni ca inima această, / prin flacăra trecută ori țopușă, / de mult să fie tândări și cenușă, / cum au muncit-o fierul și năpastă”. Și totuși, crezul poetului rămâne ferm acela al iertării. „Urăsc pe lume numai ura”, spune acest om și artist încercat de atâtea uri și nedreptăți. Severele arhitecturi ale formelor pe care Radu Gyr le-a impus versului său nu elimină căldura inimii închisă în cerul bucuriei și al durerii. La idealul baudelairean al frumuseții ca „vis de platră”, Radu Gyr răspunde cu o imagine a frumuseții ca participare la viața ființelor, ea punând în mișcare întreg universul, precum erosul dantesc. Un „Epitaf” explică o altitudine de viață și o artă poetică plecând amândouă de la principii consecutive cu sine: „Între dactil și emistih bucolic, / m-au îngropat ruralei mele vetre, / Orașul liric lipă-n taximetre / și duduie-n motoare, hiperbolic, // De-un veac sau trei, sub funerare pietre / dorm izolat, ca pe-un recif atolic, / somn georgic, somn silvestru și simbolic, / în strâmte și impuse perimetre, / Betonul și asfaltul mă ignoră, / mă scuipă citadinele furnale: / ci versu-mi fierbe-n cupa lui sonoră, // cum scânteia Falernul în pocale, / și când el arde sus în aură, / nu-mi pasă că mormântul meu e-n vale” (p. 143).

Ediția lui Barbu Cioculescu din rondelurile și sonetele lui Radu Gyr e o restituire necesară din opera unui poet aproape necunoscut de noile generații.

Dan Cristea

solilocvii

Locuri comune sau mai e mult pină departe (?)

Au trecut, de bine, de rău, trei ani și jumătate. Ori fix trei ani de la ncutatele prime alegeri libere. Ori aproape trei ani de la inubiabila micriadă, pecece definitivă pe chipul nostru. Mult, — puțin, — însă a cam trecut. De un timp, — nu peste măsură — probabil de când mă scâncie o adolescentină durere de măsele, de un timp, zic, am o tot mai acută senzație a bilanțului. Mai mult chiar, o senzație a scadenței. Poate că sunt un biet original, dar poate că nu. S-o fi adunat într-adevăr destul și o fi fiind vremea să se tragă linie. Parlamentari ori guoieri, comentatori avizati și atot-cunoscători (altfel se poate?) ori numai simpli privitorii la dreptunghiul luminos al televizorului, mulți dintre noi ar putea să se întrebe din ce în ce mai des: în definitiv, ce, cum, cât în ce fel s-a schimbat această țară în trei ani și jumătate, ceea ce, de-acum, nu mai e un răgaz negliabil?!

Deși, curios, însă vrând-nevrând răspunsul la întrebarea de mai sus este legat de curialul de formula și de a răspunde la o alta: câtă vreme va mai dura actuala situație, „lepoacă de tranziție”, ne-schimbarea? Căci oricui îi sare în ochi faptul că sectoarele cele mai importante, adică acelea care depind total

de stat, n-au mișcat aproape deloc: industria, transporturile, chiar și agricultura, turismul ori învățământul. În schimb, presa, cartea, chiar și comerțul, domenii în care monopolul statului a fost rapid anulat de multitudinea și forța inițiativelor particulare, toate acestea sunt zone în care lucrurile stau cu totul altfel decât înainte. Industria românească, ea produce pe stoc.

De ce stau lucrurile așa în industrie? Acest „de ce” e o întrebare cu totul năvă. Econotrucii noștri vor găsi rapid zeci de explicații complicate pentru a ne lămurii de inevitabilitatea situației. Mult mai util ar fi să reformulăm întrebarea: CUI folosește o atare situație? Cine trage foloase de pe urma stagnării? Păi... e cit se poate de simplu. Mai întâi o întregă suprastructură administrativ-politică aflată la putere doar prin forța de convingere a unei adevărate „teorii a fricii” (frica de... capitalism). Dacă s-ar schimba lucrurile radical în economia românească, mulți, foarte mulți și-ar da seama că bau-baul nu era deloc așa de urât și că alții sint cei care au avut dreptate. Ceea ce, e de la sine înțeles, ar reduce drastic succesul în alegeri al apostolilor „protecției sociale cu fundul gol”. De-ar fi, însă, numai atât... însă actuala situație folosește întâi și

întâi acelora care trebuie, musal, să facă bani. Nu doar câteva milioane, ci foarte multe sute de milioane. Abia după aceea se va produce, în sfârșit, mult așteptata privatizare a întreprinderilor mici și mijlocii. Abia atunci când va fi cine să le cumpere. Nu ne vindem țara: așteptăm până când vom putea s-o cumpărăm noi, Cel mai egal dintre noi.

Mecanismul e arhicunoscut tuturor: întreprinderea de stat e parazitată de SRL-uri aparținând conducerii, „fabricuri” către care se scurge și materia primă, și comenziile și mâna de lucru de înaltă calificare. Jocurile sint dragii moșului, făcute, și nu de azi de ieri. Numai cine nu vrea, nu vede.

realul proprietar al avuției din care fură numai unii. În fond, mai zice omul nostru, fie și așa, numai să se termine o dată, să-și facă plinul și să ne-apucăm de ceea ce trebuie să ne-apucăm. Să-și între toate celea în ale lor. Numai că, nimeni nu spune că acela care a fost destul de „deștept” ca să fure ca-n codru va fi și suficient de deștept ca să conducă o întreprindere. Ori, poate, se mai face...

Și-atunci, ce mai e și cu „scandalul coruptiei”? Să fie el real, adică o sincopă, un scurt-circuit neprevăzut în planificata derulare a evenimentelor? O diversivne? O încercare disperată a unor cât de cât mai curași să oprească tăvălugul „privatizării subterane”? Sau, dimpotrivă, s-ar putea să fim suficient de aproape de momentul ieșirii banilor la suprafață, momentul al legalizării lor în afaceri cinstite (ceea ce ar însemna o apropiată declansare a privatizării întreprinderilor mici, a turismului, cooperatiei, etc).

De ce scriu, eu, toate acestea? Simplu, nu numai ca să mă aflu în treabă, dar mai ales pentru a-mi arăta mie însumi că n-am murit, că nu dorm de tot, că mai am (cât de cât) capacitatea de a înțelege ce se petrece în jurul meu. Trist e altceva. Îngrozitor de trist este că unii, foarte de sus și foarte de departe, — culmea, în numele unor idei socialiste — au patronat o perioadă de nemăintâlnită corupție. Fără să-și dea seama? Tot ce se poate. Dar, asta scuză oare ceva ori pe cineva?

Adevărul este întotdeauna simplu.

Mihail Oprea

nicolae prelipceanu

Iarnă la Foișorul

de Foc

Trecător și roind de singe
pe strada Zece Mese
la ora zece seara
nu-mi pot da bine seama
dacă se mai ține pe picioare
sau e purtat de un fir cerese
nu mai are piele
iar mușchii săi încă vii
fac aerul să se contracte
și se stirnește în felul acesta
un vînt fără nume
de pe urma căruia salcîmii
înzăvesc prematur
și bolnav

Vă rog

Nu vă gîndiți la mine acum
și nici după aceea
numai astfel am să mă pot eu rupe
și sfărîma
în fire de pulbere
rare nici nu se vede
un vis dinaintea mea
și de după mine
dar mai ales mai ales
în locul meu

Groapa altuia

Începusem să sap groapa altuia
ca să mă pot ascunde singur în ea
cînd momentul ar fi venit
eram într-un cîmîțir de provincie
lîngă gard și dincolo pustia
singur săpam zi și noapte
nimeni nu venea să mă vadă
groapa creștea frumos în jos
iar deasupra o noapte adîncă
săpam dintr-o dată și-n sus
și de pe o parte și de pe alta
săpam să se rupă

Suflete de oțel

Trupul am stat
cu ochii în sus
ca și cum pămîntul ar fi trebuit
să se crape
și în cer s-ar fi văzut
mai întii
un fulger de foc

pămîntul nu s-a crăpat
fulgerul de foc nu s-a văzut
iar eu nu mai știu
pe unde calc
pe sufletul meu
și al cui în afară de el
suflete moi de oțel

Noaptea cu
geamul închis

nu e vorba de poema intitulată
noaptea cu geamul deschis ci dimpotrivă
deși lucrurile stau cam la fel
pe toate geamurile mă privesc
cu o privire necunoscută
e noapte și eu le aștept
să intre și să-mi dea în cap
în semn de recunoștință
că le-am dedicat o viață întreagă
ura mea
și disprețul meu
tuturor
sînt mîndru de ei
îi privesc și eu cu bucurie
precum părinții se uită
la copiii lor cînd ăia bolborosesc
și li se scurge pe bărbie
o urmă argintie de melc
noaptea e veselă
îmi rezervă mereu
un pic de acest fel
îi aștept cu toate geamurile închise
deschise

pe cei creați de fantezia mea
în scopul terminării glorioase
a drumului (meu) pe pămînt
dar loviturile lor sînt prea blinde
ale caselor vecine
parcă tună parcă plouă torențial
dar loviturile lor sînt prea blinde
ura lor față de mine
e doar umbra urii mele
față de ei în momentul concepției
le pun pe masă în fiecare cameră
cite-un cuțit
cu mai multe lame
teribil de ascuțite
pentru nopțile care vin
cînd luna plină îmi va sparge
oricum toate geamurile
dînspre apus
și cohorta oamenilor negri
va reveni
triumfătoare
la mîncă

Odă unei bucurii

Trupul încă legat la peretele somnului
pași sălbatici fac gîndacii negri
pe pielea mea tăbăcită
se înfîlnesc se salută
și-și strigă rele mai sunt drumurile
aici în România
și

nebănuite sunt căile Domnului
iar eu nu mă mișc
am corpul înecat încă în noaptea
cu soarele-n ochi o să merg
exact ca un om decapitat
în războaie
pînă la victoria finală
cînd scheletul meu va înălța
și el
înnuri de bucurie fără sfîrșit.

O cameră închisă
cu cheia

iar peste toate o revistă suprarrealistă
de poezie
un gîdac negru de bucătărie
cu picioarele-n sus invocîndu-și zeul
și lanterna sovietică
descărcată bezmetică neagră
și de departe o soprană din Tannhäuser
lumini tot mai stîmpe
ochii de sticlă singuri clipind omeneste
păsări de noapte aprinse prin colțurile
camerei
ard mocnit cu miros pătrunzător
degete-n ochi
suflete moarte două cite două la
parada modei
camera umflată de căldură cadavru
pe marginea prăpastiei balansînd să cadă
să nu
lu de la dreapta la stînga cu pași grăbiți
înapoi în jos
punctele cardinale-s topite și curg
frumos miroșitoare printre degete-ți
scapă

Sfârșit de mileniu

Singele cade asupra celor ce-l varsă
pedeapsa de-a fi se-nzecește
în felul acesta în ei
chinuitoare și viața le pare
iar drumul spre moarte e fără sfîrșit

tot ce-au ucis se întoarce
chiar frunza pe care-o călcău în picioare
chiar apa cea vie oprită să curgă
schimonositul lor chip îi inventă mereu
și-n spatele lor singele curs fără vină

iar umbra lor cenușie
asfalt ridicat în picioare
mai rătăcește în spatele nostru
ura invie deodată
o lume din care-am plecat.

EX LIBRIS

Cornel Brahaș
POEZII FOARTE FRUMOASE
Ed. Societății Soroc

Sub acest titlu — fără false modestii
— sunt reunite versuri scrise într-un
interval de douăzeci de ani, 1971—1991.
Încercat de „capriciul destăinuirii”, dar
numai uneori, poetul este într-adevăr
ispitit de confesiuni transpuse liric.
Unele poeme, îndeosebi din perioada
1971—81 sunt mai ample, mai discursi-
ve, cele din a doua jumătate a volumu-
lui concentrându-se treptat, pînă la
notațiile în trei-patru versuri (*Vară
concovă, Memoriile viitoare, Sfârșit de
mileniu în familie*). Furtuni de fluturi,
camioane cu liliac, „amintiri plăcute”
și „mici bucurii”, „greieri de aur” și
„uragane lăuntrice”, nostalgii și tristeti,
fără accente patetice, fac o poezie care
mizează pe impresiile pasagere, pe sug-
estiile vagi, alimentată de amintiri și
de nevoia de ritual: „dar poetul se a-
fundă tot mai mult în poezie / eu abia
că-i mai zăresc pletele / mă sui în ia-
somie — abia că-i mai zăresc covilăria /
urc repede pe lună — i se văd aminti-
rile...”.

Răsvan Popescu
SUBOMUL
Editura Expres

Volușcașul nu atrage prin nimic, dacă
îl judecăm după aspectul meschin, care
caracterizează de multe ori cartea de li-
teratură română contemporană editată
în condițiile deloc generoase ale așa-zi-
sei economii de piață. Dovadă că apa-
rențele înșală, Răsvan Popescu are ta-

lent, stie să vadă și stie să sugereze
mai mult decât spune. „Subomul” este
de fapt omul pur și simplu, nu neapă-
rat mizerabil, nu neapărat extraordi-
nar. O replică la ideea „supraomului”
așa cum vremurile noastre lipsite de
măreție pot să dea. Prozator înzestrat
pentru observația secvențială — une-
ori gratuită totuși, în pofida scriiturii
sigure — Răsvan Popescu are, ca tot
românul, mai ales intelectual, de azi,
de la noi, neșansa existenței care oferă
numai experiențe banale, cu tot tragi-
smul și/sau absurdul pe care îl conțin.
Or, experiența existentială este prima
sursă a literaturii viabile, pentru care
autorul are certă aplecare. Faptul că
intelectualul român a trăit și mai tră-
iește într-un spațiu închis, fără alt ori-
zont decât cel livresc — și acela nu a-
junge — se simte în literatura genera-
țiilor postbelice. Un vînt de larguri
care s-o răvăsească și să o îmbroște-
ze ar fi salutar, pentru că talentul, ori-
cât de viguros, are nevoie, ca o plantă,
de lumină, aer, substanță nutritivă.
Altfel produsele sale se aseamănă cu
florile crescute fără soare în aparta-
mente sordide. Din păcate noile îm-
prejurări nu promet să amelioreze
condiția dramatică a omului care
scrie.

Felix Aderca
FEMEIA CU CARNEA ALBĂ
Editura Nemira

Deși gustată în perioada interbelică,
proza lui Felix Aderca nu are nerv. E-
ditorii care speră să vîndă bine textele
lui cu experiențe sexuale nu au în ve-
dere faptul că piața este deja ocupată
cu lucruri mai pe gustul epocii de a-
cum. *Țapul și Femeia cu carnea albă*
nu prea mai au șanse să-și cucerească
un public. Literatura lăncedă, provin-
cială, în pofida unui erotism complicat
artificial, stilul silit, fără strălucire, dar
cu nu puține carențe de gust — și gra-
matică — nu sunt atuuri pentru un pu-
blic devenit totuși mai exigent și avînd
oricum altă experiență și mentalitate.
Editia este o ilustrare a unui mod de a
scrie depășit, în pofida oricărui consi-
derent de natură istorico-literară sau
comercială. Sunt cărți ce rezistă la pro-
ba timpului și cărți care nu rezistă.
Ale lui Felix Aderca fac parte din a
doua categorie.

Mircea Pădureleanu
INCURSIUNI ÎN
MITOLOGIA LITERELOR
Editura Litera

Trei sunt secțiunile acestei suite de
eseuri scrise cu farmec și inteligentă:
Semne și semnificații — ce reunește
comentarii despre Joyce, Dostoievski,
Valéry Larbaud, Camil Petrescu, Si-
mone de Beauvoir, despre arta fictiu-
nii și arta biografiei —, *Efigii comen-
tate*, consacrate lui Brăncuși, Malraux,
Freud și unor „arhitecți ai valorilor u-
maniste” — Tudor Vianu, E. R. Curtius
și Charles du Bos — și, în fine, *Ipote-
ze și certitudini* (Poetul și savantul,
Maștile lui Eros, Moarte și transfigură-
re, Viziunea unificatoare). O carte, așa-
dar, produsă de o întinsă cultură, de
un spirit analitic deschis către sinteză,
atrăgătoare prin tematică și prin scri-
tură.

Henri Zalis
TUDOR VIANU
Editura Minerva

Monografia este construită în primul
rînd pe „apropieri, delimitări, conver-
gente”, dar, previne criticul, „dintre
toate temele acestei cărți una tinde să
fie deplin unificatoare pentru feluritele
considerații aduse în discuție. Ea răs-
punde grijii cu care Tudor Vianu a în-
chinate lumii Biblioteca”. Henri Zalis
identifică începuturile cărturarului,
drumul acestuia, îi analizează formula
critică și ratiunea estetică, orizontul eu-
ropean și „arta omogenizării”, compară
„fatetele și corespondențele beletristi-
ce” și „constelația permanentelor”. Vo-
lumul cuprinde și o *Addenda* în care
sunt restituite și alte aspecte ale perso-
nalității lui Tudor Vianu, ca teoretician
și critic al teatrului și ca „prezentă
vie” în „dureroasa învîlmăseală a ani-
lor de după război”.

CIORAN și

«ORGOLIUL INFINIT» (III)

Să fie vorba de o gândire maladivă? Viața însăși e o maladie, recunoaște Cioran pe urmele Elisabetei de Austria, o statornică pasiune, cum însuși preciza într-un dialog parizian din 1983 (**Elisabeta sau vulnerabilitatea**, în *Viața Românească*, nr. 10, 11, 12/1989, pp. 125—133). Elisabeta, zice Cioran, era simbolul unei lumi condamnate (declinul Imperiului); o ipostază atrăgătoare a unei prăbușiri, o repetiție generală pentru iminența noastră prăbușire. „Temperamentul ei, notează concludiv Cioran, avea fragilitatea monarhiei austro-ungare înseși. Importante, crede eseistul, rămân în istoria speciei perioadele de declin; atunci totul se ridică la nivelul tragicului.

Am putea observa, acceptând divorțul dintre Istorie (impură) și etică (canonică) chiar **tragismul cotidianului**. Istoria este cinică și lipsită de moralitate, strivește omul, se definește ca o „epoecă demențială“ (v. **Ecartelement**, p. 42). Setea de putere ne aruncă în tenebre și monstruozițată. Soluția ar fi pasivismul? Ori avalanșa sofismelor, fructe ale entuziasmului și ale tristeții? Cioran, un **amant al decepției**, porcede la des-vălturi; dar ceea ce pentru contemporani pare decisiv (așezând amănuntul sub lupă) posteritatea șterge cu nepăsare, observă el golit de iluzii. Strălucitul moralist, așezat „în curgere“ (după vorba lui Noica), irită și șochează; el își arată fața sceptică, fără a fi adeptul amoralității. Filiera franceză nu i-a modificat viziunea.

Spirit neliniștit și incomod, cultivând paradoxul, mascându-și — parțial — fondul exploziv sub lespezea metaforei, jignind ideile căldute și cuminti, instalat în logica viului (adică, într-o „realitate precară“, cum ar spune același Noica), iubind deci instabilitatea, „devenirea oarbă a vieții istorice“ și eliberând o gândire aforistică hrănită dintr-o lungă confesie este aparent cunoscutul Cioran. El dezvoltă o viziune apocaliptică cu răsturnări, renașteri și deziluzii. Temperament negativist, vrea să irite și să șocheze; cirtitorul nu are doar vehemență și strălucire stilistică ci și un demon sceptic care îl mină spre negarea moralei ca atare. Solitudinea se întunecă, e îmbibată în otrava prezentului; o „amarăciune drăcească“ îl țintuiește în capcana aforismelor, răvrătitul lepădându-se de „lanțurile și iluzia moralei“. Cioran nu mai găsește nici un criteriu valabil. Se luptă cu prejudecățile creștine, cu „marea minciună“ a bisericii, răstoarnă toate valorile, caută un spațiu de rezonanță.

Vrea să fie odios — se explică odată — **cu mijloacele spiritului**. Are sadismul sufletelor ulcerate, cultivă „apoteoza lui degeaba“. Melancolizat, urcă la etajul filosofic ocupându-se de sentimentul nefericirii, nu de nefericire. Nu e vorba, așadar, de un scepticism teoretic, dizolvat în toate articulațiile unui pretins sistem ci, spuneam, de o confesiune care folosește **o singură coardă**. E drept, melancolia lasă deschisă porțile unei mîngîieri, a unei armonii viitoare; ea implică în subtext raportarea la valorile umane. În nici un caz texte cioraniene nu pot fi invocate ca grilă explicativă (observația e a lui Radu Florian). Insomnia paradoxală lui Cioran pleacă de la premisa — inatacabilă — că esențialul e în noi; este, în fond, aici, obsesia generației sale, făgăduita marilor renașteri culturale. Omul, scria Cioran, este singurul animal care nu doarme; timpul, afirma același, „ne deschide ochii asupra existenței“. Or, ceea ce la Mircea Eliade era **obsesia ochiului deschis** (trădînd „lăcomia“ sa spirituală) devine pentru toți acești tineri febrili o vechie necurmă, o devenire care îi va arunca pe cele mai neașteptate cărări.

Să recapitulăm însă datele problemei, interogînd contextul. Generația sa era o **generație fără program**, o generație a posibilităților nelimitate. Patosul unei vârste lucra febril. „maceratia noii dialectici“ cuprindea o generație turbulentă, fixată orgolios în spiritual, aspirînd spre completudinism și luînd cu spectrul ratării. Generația „cea mai făgăduitoare“, animată de anarhism contestatar era în căutarea sensului, simțea o „sufocantă nevoie de a spune un lucru urgent și capital“. Încercînd să-și portretizeze generația, Mircea Eliade sfîrșea în **autoportret**. Această

„insurrecție de colegieni“ (cum a calificat Călinescu impaciența generației noi), plonjînd în spiritualul pur și contemplație mistică, gravitînd către ortodoxie, va cunoaște — ambalată de febricitate juvenilă — și ratări misticoide, cum va recunoaște Eliade însuși în prefața la volumul său din 1934, **Oceanografie**.

Dar sarcinile culturale ale momentului erau uriașe; torturată de imperativul sintezei, cultura noastră trebuia să lepede rămășițele de provincialism. Deschisă cunoașterii și conservîndu-și modul particular de a fi, ea solicițată în acea epocă de „regăsire a forțelor“, un răspuns adevărat, extras din tradiția enciclopedică. Rememorînd enciclopedismul eroic, Eliade explică turbulenta generației prin „dorința de a sili cultura românească să sară cît mai multe etape“. Conștientizînd așezarea noastră între Orient și Occident, Eliade descoperă un spațiu cultural al virtualităților. Descifrarea realității spiritului național și deschiderea spre universal, înfrîngînd tirania tradiționalismului desuet îl conduc spre concluzia fondului comun. Frecventarea filosofiei accidentale îi creează senzația de provincial; el va pleca în India toamă pentru a afla rădăcinile gândirii și, astfel, protoistoria neamului românesc. Dialogul cu celelalte culturi ne-europene asigură o reconfortantă schimbare de perspectivă, desprinderea de regimul creațiilor spirituale locale, condiționate de o tradiție net circumscrisă, exprimînd un fragment de istorie.

Mai mult, se juca atunci soarta României. Or, cel care îl citise, „prea mult“ pe Dostoievski (ne reîntoarcem, deci, la Cioran) pătruns de elan nietzscheean cerea imperativ **schimbarea la față**. Vroia o Românie „în delir“. Istoria, după Cioran, dezlegînd forțele oarbe, batjocorește spiritul prin oameni și evenimente. Rechizitoriul său vede în istoria universală o Istorie a răului. Nevoia de destin istoric cere acțiunea, acesta e raționamentul cioranian. El solicițat o „ruptură fecundă“, saltul din antiistorie prin Voința de putere și cultul forței. Voluntarist, Cioran vrea să ieșim din pasivitate, înlocuind-o; cei care sînt niște ratați ai Istoriei — zice eseistul — cad în periferie fiindcă „nu vor să fie tari“. Va trebui să fim tari țintind chiar umanitatea „vapoasă“, vehiculînd națiunea ca substitut: „o națiune nu este mare dacă nu încearcă să se substituie umanității“.

Astfel de gândiri, denunțînd „limitele imanente“ ale României vor să biciuiască adormita demnitate națională. Tinărul Cioran le așternea cu înfrigurare, visînd la o altă Românie; o țară care să iasă din suferință și abandon deși, cel puțin la nivelul individului, a suferi — scrie apăsător eseistul — **înseamnă a avea destin**. Or, **fierberea antinomiilor și dilatarea României** oferă șansa unui destin pe măsura febrilului Cioran.

Noua generație spiritualistă condamnă slugărnicia, acuză vinovata pasivitate, așa-zisa înțelepciune lasă, mortificînd prezentul; istovită, locuită de un „popor de slugi“, pîngărindu-și rostul, România, fixată în sub-eternitate, îi părea lui Cioran un „rezumat al neantului“. Ea năstrea, după Petru Manoliu, **cei mai trîști gînditori** și oferea nenumărate ocazii de verificare a tristeții. Innămolită, așadar, într-un prezent care trăia sub fascinația dreptei țări — în viziunea lui Cioran — trebuia să-și ofere miracolul unei transfigurări istorice, visînd un **destin spi-**

ritual. Dar poți schimba o țară fără a schimba oamenii ei?

Această **revoltă eseistică** nu schimba, firește, datele realului. Ea nu înmănunchiază, neapărat, convingeri doctrinare, expuse sistematic ci rămîne, spuneam, o infuzie patetică, visînd — din disperare și radicalitate — o transfigurare. Cioran vroia, cu un superb orgoliu, o Românie fanatică. Ea nu s-a întrupat și atunci gînditorul va părăsi „infernul etniei“, acel „clar-obscur minor“ care ne condamnă la o viețuire periferică. Obsesia saltului istoric (ca și condiția a afirmării) ar fi însemnat o discontinuitate față de propria soartă, o despărțire de condiția genetică, fixată în „lanțurile eredității sud-estice“. Trezirea noastră la viața istorică presupunea lepădarea de „blestemul balcanic“, de febra imitației, dobîndind — pentru a depăși iluzia istorică a românilor — un plus de agresivitate.

Au fost, desigur, și alte răspunsuri la această insolubilă problemă. Blaga, ne amintim, constata — dimpotrivă — că „golurile istoriei“ au fost salvarea pentru supraviețuirea noastră. Retragerea în **sub-istorie**, lunecarea orizontală, prizonieratul etnografic par a consfinți o fatalitate a culturilor mici. Or, Cioran, propovăduind iubirea conștiință a puterii dorea **ridicarea nivelului istoric** prin luciditate și agresivitate. Adică, **a ne individualiza**, ieșind din contemplația demonă, privind istoria „din afară“, lăsîndu-ne „făcuți“ de ea. **Saltul cioranian** presupunea febra mesianică. Blaga refuză acest „steril loc lăuntric“ găsind că „nici un popor nu a devenit mare pornind de la un program mesianic“.

Criticismul cioranian era o notă comună a epocii. El pare chiar o „inclinare aproape morbidă“ la noi, întepenind într-o atitudine negativă și dizolvantă. Dar epoca de criticism, scria Stefan Zeletin în **Burghieza română** (1925), cel care se declarase „împăcat sufletește cu această țară“, definește popoarele în „stare de prefacere“ și trebuie să primească replica unei cercetări științifice. Și, într-adevăr, volumul anfiint ocupă un loc proeminent în cercetarea sociologică românească, punînd sub semnul întrebării teoria maioreșciană a „asumării de forme“, a dictatului unei voințe arbitrare, sfidînd impulsurile organiciste.

Dar Cioran, visînd transfigurarea României, pleda, s-ar putea spune, pentru o voință tiranică disciplinînd genele etnice, transferându-le obsesia puterii. Putea fi o soluție dictatura? Acuzînd complexul de împrejurări pentru a explica ce s-a întîmplat la noi (osificarea sistemului și concentrarea puterii, căderea în tiranie și confiscarea partidului, etc.) observăm că ieșind dintr-o epocă — monadă, lichidînd clanul dictatorial, care confiscase România, fractura Istoriei nu pare îmbietoare pentru o tranziție lină. Mai mult, deșteptînd iluzii politice în ultimul ce-tătean, îndemnînd astfel de erupții verbale și flecăreală harnică, „teroaare libertății“ întretine pulverizarea convergenței și destrămarea coeziunii. Această dezlănțuire răsculpăra, aparent, anii

de tăcere, impusă de regimul dictatorial și pare a ne rezerva stagnarea, prin anularea eforturilor contradictorii. Dar Istoria, se spune, este o chestiune de **ritm**. Sub osînda unui destin mediocru am preferat, în atîtea ocazii, hamletismul alternativelor, frenezia imitației și nu setea de Istorie. Nu ne-am epuizat în devenire (pentru a calchia, aici, limbajul lui Noica) dar nici n-am fost străini de febra salturilor, dorindu-ne — în numele „presimțirilor de cultură“ — să spargem cercul îngust al culturilor mici, aflîndu-ne, astfel, sensul.

Tot o tranziție lentă, imitativă, fără șanse de a ne croi un alt destin, despărțindu-ne de „statul gelatinos“, pare a defini și actualul moment istoric, acea furie mesianică, acționîndu-ne din proverbiala defensivitate, din condiția de țară „de a doua mână“ pentru a ne inocula un elan agresiv iubind cultul forței (așa cum recomandă, cu o iubire disperată, Cioran) nu ne-a atins. „Poporul vegetal“ nu poate ajunge la o „iubire conștiință a puterii“, nu transformă luciditatea (conștientizîndu-și condiția) în tragedie, prin ieșirea riscantă din contemplativism. Acel sus dinamic la care, înfrigurat, spera Cioran rămîne utopia noastră. Dar, așa cum istoria a dovedit-o, în-diferența, vegetalitatea, căderea în orizontalitatea destinului pot fi, în atîtea rînduri, benefice deși omul cioranian nu se poate împăca cu o astfel de soluție. **Teza poporului mioritic** primește, prin cățile de tinerete ale lui Cioran, o lovitură frontală: **antimioritismul** cioranian desfășoară, așadar, un program mesianic recomandînd, pentru a ne satisface setea de afirmare, ieșirea din contemplativism. Putem dobîndi, prin strădaniile unor intelectuali, profetînd un destin înalt, o altă genă etnică? Greu de crezut și aproape imposibil de admis chiar dacă acest „orgoliu infinit“ seduce.

Îmboldit de „starea relativ precară a exegezei mioritice“, în pofida celor aproape o mie de variante ale baladei, Nicolae Brînda, într-un solid și stufos studiu¹⁾ observa că acel cîntec păstoresc cules în exilul său la Mănăstirea Soveja de Alecu Russo și apoi „îndreptat“, cum se știe, de Alecsandri fiind însăși Miorita, după D. Caracostea, vine, într-adevăr, dintr-o zonă de contact și poartă spre noi, emblematic pentru sufletul colectiv, ideea de predestinare. Dar același exeget observa că poetul de la Mircești, publicînd în Bucovina (nr. 11/1850) balada **Mieoara** (urmînd a se fîli, astfel, cu „geniul neamului său“) introducea în circuitul livresc și primele idei ale exegezei mioritice. În epistola insoțitoare, adresată lui Hurmuzachi, poetul nota că **Miorita** inculcă ideea fatalismului și exprimă unitatea ideală a spiritualității noastre. Din ea transpare credința mîngîietoare dar și plăcerea de a crede în soartă, chestiune care pentru Alecsandri devine **specific etnic**, legată, firește, de vitregia destinului istoric al țării române. Moartea era „mireasa lumii“. Pornind de la această **opera princeps** exegeza a îmbrățișat și piste false, vegetația ideilor urmînd circulația și prefacerile baladei; ea pare a fi de origine precreștină (cazul colindului transilvan) dar poate fi, pentru alții, o metaforă cristică. Bibliografia mioritică apasă pe „dorul de origine“, moartea fiind — după Eliade — nașterea unei alte vieți. În fine, nu sînt puțini cei care pledează pentru o geneză tirzie după cum alții sesizează o circulație precară pentru anumite zone (Dragoș Nisioiu, de pildă, despre Bucovina).

Adrian Dinu Rachieru

¹ N. Brînda: **Mituri ale antropocentrismului românesc** (I), Miorita, Ed. Cartea Românească, 1991, p. 8.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Eternul Monolog în Babilon
al lui Al. Philippide

Unul dintre Poezii libertății : Eugen Jebeleanu

Convorbire apolitică Ioan Alexandru — Paul Anghel

Marius Vulpe se gănește la
un volum despre... gastronomie
la Casa Scriitorilor

Pan Izverna a descoperit un
Arhipelag de noapte

haiku

Câțiva pași în noapte...
a doua zi lumină
și pământ gol.

GLOSSĂ

Acum câteva zile a murit mătușa mea. În casă a rămas un gol nefixat, după mobile, sub covoaie, în aer, într-o haină ce pare brusc mai scurtă. Uita că citise ziarul, uita că mai poate să citească. Dar alții îi spunea lucruri nebănuite, pe care le prinsese din zbor în timp ce noi discutăm nestânjeniți știind că ea nu aude. Atenția ei era incompatibilă cu a noastră, dar totuși se manifesta, ca o floare desertică, înflorind la câțiva ani și în momente imprezvizibile. Nici până în ultima clipă nu a uitat că trăiește, dar în ultimele zile sau chiar săptămâni trecea tot mai des sub tăcere faptul că e în viață, de parcă s-ar fi rusinat cumva de el. Pudoare era uneori și refuzul mâncării, și dacă insistai își revenea, constatând că încă mai are apetit. Lumea ei se micșorase, nu mai era făcută decât din câteva persoane. Dacă-i pomeneai de vechi prietene sau de rude mai îndepărtate tăcea. Nu părea că nu aude sau nu pricepe, ci doar că nu vrea să știe. Ce-i mai trebuie atâta lume? Concretul și abstractul își amestecaseră înțelesurile. Ca și când lumea de care îi vorbeam s-ar fi aflat toată aici în camera de spital cu șase paturi, câteva surori și îngrijitoare și unul sau doi vizitatori, încercând și mai mult spațiul, făcându-l irespirabil. De aceea tăcea, se menaia, nu voia să sporească dezordinea și nechibzuința lumii cu încă două-trei persoane. Altădată povestise cu multă vervă tot felul de anecdote cu aceste persoane, vechi colegi de serviciu, ori rude cu tot felul de meteh-

ne ridicole ori caraghioase. Acum, nimic. Ultimele trepte trebuiau spălate de accidente. Pe ele nu trebuiau să rămână decât două-trei ființe (ori nume), cele pe care contactul zilnic le îndrăgea ca păstrătoare ale tăcerii, ale secretului de oase, carne și gânduri ale unei ființe aflată pe prag. Mă ruga s-o scarpin pe spate, pe umeri. Avea mâncărimi îngrozitoare. Îmi lua încet mâna și mi-o ducea spre locul respectiv. Evita vorbele. Între două treziri din somn, între două răsufări, constatam că mă recunoaște dincolo de orice imagine — n-avea ochelarii la ochi, și nici nu mai voia să-i pună. Transfuziile dese îl sporeau un timp memoria. Putca spune lucruri pe care ieri le incurcase. Nu întreba dacă-i bolnavă, unde e, cit o să mai stea aici etc. Părea desprinsă de astfel de frivolități. Trăia ca o efemeridă, în alveola unui timp repetat. Vizitele mele zilnice i se păreau a fi aceeași vizită. Credea că este aici, la spital, dintotdeauna. Își închipuia că toată viața și-o petrecuse scărpinându-se. Doamna din patul vecin mi-a spus că se scula noaptea și stătea pe marginea patului mult timp. Cred că acelea erau clipele în care nu știa unde se află, mi-e frică să mă gândesc la metafizica acelor goluri de timp și de spațiu. Un astfel de soc ar fi putut-o ucide, și părul i-ar fi albit brusc de groază. Probabil însă că își revenea, se scula și băjbăla spre ușă, iar doamna îngrozită, că o să cadă striga surorile. Mătușa mea, dându-și seama ce se întâmplă, îi spunea calm: Nu striga pentru mine. Ai fi zis că noaptea era conștientă de viitorul nostru al tuturor: o noapte fără sfârșit, în care te scoți din patul tău și o pornești într-alurea, rugând ca nimeni să nu strige pentru tine.

Constantin Abăluță

Arta de a nu sta pe loc (IV)

Adecvarea artistică

Cândva, E. Lovinescu, organic legat de exercitiul analizei pe cit de corelatul ei — finetea intelectuală, fericit divinatorie, afirma credința în dezvoltarea spiritului de inovație. Resortul acestuia, extins de explorări dezinhitate — spiritul de observație, logic, tăios.

Criticul considera cele două dispoziții drept premise favorabile evadării din cătușele „formulelor înguste și particulare”. A rezolva, prin similitudine, componente ale personalității morale și, în paralel, a le adăuga noutatea de atmosferă, de sentiment pedagogic, de ruminare pasională a gândurilor, revine la alt apel lovinescian. Din perspectiva criticului, posterioară observației, este elaborarea. Să „umpli” spațiul narativ cu energii folosite psihologic, lărgind registrul percepției psihologice. Lovinescu este cel care notase: „Un om energic este bine venit, unul de apetență reflexivă este indispensabil”.

Subiecte care să ne ofere, deopotrivă, adevăratul cult al trăirilor și, subsumat suflului de viață, simptomatice raporturi cu politicul, cu creația, cu senectutea, cu moartea, circumscriu modele ale narativității moderne asupra cărora vrem să ne oprim. Ca să le măsurăm posibilul impact asupra condiției noastre actuale, între alarma de a exista și greutatea de a ghici un posibil ideal.

În fond, ce ni se întâmplă azi, ține de o criză acută: criza libertății de a trăi. După primul război mondial, Cezar Petrescu în „Intunecare”, Felix Aderca în „Revolte” și „Omul descompus”, Radu Tudoran cu „Anotimpuri”, Mihail Sebastian cu „Femei”, contracarează propaganda romantică și depresivă cu punerea în discuție a ispitei simțurilor/căderii în crepuscular. Poate chiar și a înapținării de a găsi un loc sub soare, ferit de improvizații de bălci ori de jalnic arivism.

Faza mai nouă, oricum legată de momentul istoric de după decembrie 1989, privește alt tip de libertate epică, una în care tribulații interioare strecoară sentimentul discrepant între decorul mesh-chip și întortocheate căutări de sine. Stelian Tănase, Cristian Tudor Popescu, Ana Blandiana, Dan Bogdan, Anatolie Panis se oboresc la câte un impuls fundamental (ironic, pamfletar, parabolic) ca să ne familiarizeze cu prezentul tenebros, cu frustrările lui repetate.

Dacă după titlu, „Cloaca” face directă trimiteră la conditionarea reciprocă între abjecție și trădare, „Vremea mănuzului” amalgamează până la un punct fericit o infuzie de disperare și nonconformism într-o realitate alternativ întunecată și luminată. Textul lui Dan Bogdan, ca și cel semnat de Cristian Tudor Popescu (sub titlul mi se pare deosebit de inspirat „Vremea mănuzului”) nu ascund, de fel din ce cotidian se inspiră și de ce,

cum și proclamă autorul din urmă, se salvează de la noian „mergând cu spatele”. Dacă am merge normal, pare să susțină prozatorul, e peste măsură de incomod, e de-a dreptul apocaliptic.

Literatură a unui sol de suburbanizare, lapidar înfățișată, dar pe larg prezentă printre noi, parțea ei forte este extraganta în negativitate. O specială pedagogie libertină ce excită exact prin disciplină pasivității aparent nălângi, prin vitalitate greșit canalizată spre perversiuni, ingratitude, pseudoschimbare s.a., se revendică, am impresia, dintr-un egotism insuficient, probabil înclător dilatat. Egotism depărtat de literatura volitională a lui Stendahl, celebrul cap de serie europeană, nici măcar conjugat cu ideologia nietzcheană a forței. Pur și simplu un amalgam de apologie a monstruosului, a falsului monstruos, investit cu orgoliul disoluției.

Cu aceasta atingem nevoia de cristalizare a poziției estetice față de materia lui corupt, în flagrant contrast cu scriitura expertă. Și în răspăr cu talentul care o înflăcă — din păcate — pe căi paradoxale, desi obsedate de organic.

Un fel de laus vitae înfruntat, respins, speculat în mijlocul unui real cu multiple fețe afectate de dezamăgiri, de continue insatisfacții. Încât dacă ne amintim că Tudor Vianu distinga la finele veacului trecut trei realisme: artistic incipient, analitic relaxat și în fine inform natural, cel mai infiltrat în cotidianul românesc, prin premeditate critice, este cel din urmă. Ca act de destăinuire și ca act de rememorare.

Desigur și aici amalgamul este decelat în tehnicele buse la contribuție de un Mircea Cărtărescu, Cristian Tudor Popescu ori Stelian Tănase. Pe lângă analizele de tip orizontal (în stilul lui Cezar Petrescu), înregistrăm imagini socante, acumulări de impresii lăsate în voia naturii lor, stranii citate de fapte brute ca producții iesite din documentul odios al actualității.

Este de presupus că între cele două coordonate de bază ale culturii noastre din ultimul veac: criticismul junimist și misticismul național, proza post-decembriștă caută o a treia cale. Va avea, oare, puterea să renunțe la descifrări speculative în favoarea ethosului construcției de tipologii proaspete, desprinse din chiar fluctuațiile resurecției din decembrie? Iată o interogație la care răspunsul s-ar putea să mai întârzie cât timp febrilitatea tatonărilor nu dispune de unelte poetice și de temeuri morale depășite potrivite cu vremurile. Cu ingerentele, scindările, învinovătirile ce le însoțesc până în zonele abisale ale simțirii noastre bolnave.

Henri Zalis

Un radical al simplității

La Cercul Militar Național, Fundația culturală „Ateneum” organizează cu consecvență expoziții ale maestrilor contemporani, cele mai multe având caracter retrospectiv, desi scopul unor asemenea manifestări nu este neapărat acesta. Ultimul afis important este detinut de **Ion Popescu-Negreni**, un artist venerabil cu o operă ce, odată cu trecerea anilor, se autentifică drept una dintre cele mai atrăgătoare din cuprinsul artei românești a acestui secol.

Maestrul Negreni n-a excelat în apariții spectaculoase. O fire de om blajin, înclinată mai mult spre reverie pastorală, urmărindu-și cu modestie crezurile estetice și rosturile pământesti, l-a menținut oarecum în afara vârtejurilor vremii, într-un soi de însingurare în mijlocul multilor. Stimat de colegi și, mai ales, de numerosi săi ciraci, pe care l-a îndrumat în tai-

nele meseriei de pictor și de gravor. Ion Popescu-Negreni are astăzi aureola unui sacerdot al artelor. O face cu vervă colocvială, ori de câte ori are prilejul, chiar dacă are numai un singur interlocutor. În expozițiile de care le-a avut în ultima vreme el a slujit cu cadentă zilnică sacralizând momentul destăinuirii totale, ce-l reprezintă, în viziunea sa, prilejul unei expoziții personale. Și de această dată, maestrul Negreni oficiază ocrotit de câteva dintre cele mai îndrăgite lucrări ale sale.

Peisaj, portret, natură statică, compoziții de gen, iată claviatura pe care se desfășoară incantațiile cromatice ale pictorului. Ceea ce cucerește, de la prima vedere, privitorul este elocința extraordinară a construcției plastice. Popescu-Negreni este unul dintre continuatorii post-impresionismului radical, în sensul simplificării drastice a mijloacelor de expresie care intră în compunerea unei imagini. Picturalitatea lui Popescu-Negreni rezidă în această condensare extremă a câmpurilor de culoare în suprafața pânzei, cu un efect plastic sigur și neechivoc. Peisajele sale au ceva din spontaneitatea caldă a notațiilor plain-air-iste. Construcția planurilor și a perspectivei este realizată din câteva trăsături de penel, într-o remarcabilă lectie de eliminare a detaliilor neesențiale.

În stativele cu flori, desenul este marcat printr-un energic decupaj al formelor, obținut prin alăturări de tonuri contrastante. Dar dominantă rămâne expresivitatea cromatică a subiectului central. Florile nu sunt neapărat recunoscutibile, dar impactul vizual produs pe lângă lor coloristică este atât de puternic, încât nimeni nu-și

mai pune problema unei individualizări nete a formelor. Acordul cromatic este viu, pasta este densă și senzuală, fără a fi, însă, și agresivă. Culoarea lui Negreni este, de regulă, edulcorată, până la catifelare, de o tratare afectuoasă, în care lumina nu este lăsată să erupă toată în afară, ca dintr-o oglindă reflectoare. Pictura lui Negreni este caracterizată, înainte de toate, de o învăluitoare căldură umană. Artistul își tratează cu o simpatie nedismulată toate temele. Impresionismul lui târziu este unul definit de jocul plin de noblețe al afectivității sale cordiale față de obiectele cercetării artistice.

Cel mai bine se constată aceste calități în compozițiile de gen și, mai cu seamă, în portrete. În astfel de lucrări, Negreni accentuează studiul asupra

mișcării și al detaliului expresiv. Corpul uman este citit cu un ochi pregătit să exalte miracolul materiei vii și armonia infinită a alcătuirilor ei. De aceea, pictorul se simte atras de plastica insolită a unei anumite posturi, a unei atitudini sau gest, care conferă portretului sau personajului respectiv o distincție aparte.

Pentru maestrul Ion Popescu-Negreni pictura nu mai poate fi altceva decât un mod particular de a se roși pe sine al artistului. O operă ce se reia la nesfârșit, ca într-un caleidoscop compus din câteva motive distincte, dar care, prin jocul ingenuu al impulsului creativ, ne restituie un univers mereu înprospătat, deși el este mereu același.

Corneliu Antin

muzica

Pentru unii, strugurii sunt acri...

Cu câteva zile în urmă s-a desfășurat selecția unei noi serii de tineri între 7-25 ani care, în stagiunea viitoare, vor participa la concertele, turneele și cursurile organizate de Fundația Brambach, asemenea celor care, de doi ani, au reușit să se impună atenției publicului din țară și din străinătate evoluând în zeci de acțiuni organizate de generosul Mecena care, venit din Germania, și-a pus la dispoziție dragostea pentru muzică, relațiile, casa și prietenii pentru a-i ajuta pe copiii noștri să se afirme, încercând, totodată, să demonstreze lumii că românii nu sunt (doar) hoti, cerșetori sau handiepați ci, în primul rând, oameni inteligenți, sensibili și educați. Au participat peste 200 copii care studiază în școli sau la Academii de muzică — parte din ei au dovedit calități excepționale, alții au fost doar corecți, formați printr-o muncă asiduă, dar o categorie însemnată au reprezentat-o muzicienii „făcuți”, confecționați de părinți ambițioși și profesori îngăduitori. Când juriile sunt alcătuite din mari maestri ai muzicii noastre precum Sanda Sandru, Ludovic Spiess, Pompei Hărășteanu, Ștefan Gheorghiu, Alexandru Morosanu, Emanoil Elenescu, Dana Borsan, Aurora Jenei, nimeni nu poate contesta nici pretuirea pe care le-o acordă d-l Brambach, nici seriozitatea și competența selecției și a fundației în sine, susținută de toți muzicienii de elită cărora li se alătură RTV, Ministerul de Externe, Fundația Culturală Română, Electrecordul, edituri și mulți oficiali cu gânduri bune.

Un student exclama zilele trecute: „Doamne, cât m-a ajutat această fundație!” La fel ar putea spune mulți tineri care au beneficiat din plin de sprijinul d-lui Klaus Brambach care se bucură enorm de succesele fiecăruia în concursuri sau turnee. Chiar dacă, în curând, va pleca din România, d-sa va continua să susțină emisiunile televizate, iar fundația va merge mai departe sub îndrumarea sa pentru că susținerea copiilor români a devenit un crez pe care l-a împărtășit tuturor.

Au fost invitați, în timp, din Germania, profesori de canto, vioară și pian, pentru a susține „master classes”, desfășurate, în parte, chiar în casa d-lui Brambach pentru că fundația a primit un sediu abia acum câteva săptămâni. În luna mai, d-l Günther Ludwig, profesor

de pian la Conservatorul din Köln, a susținut un curs de zece zile, găzduit de Fundația Culturală Română. Cei 12 copii au descoperit universul imaginației, al libertății de exprimare, învățând cum să simtă muzica, nu doar să o expună corect pe claviatură. Ce poate fi nociv și cu ce li poate leza această pe profesorii români care l-au format aici. De copii? Muzicienii noștri susțin, de ani de zile, cursuri de perfecționare în străinătate și niciodată italienii, francezii, spaniolii sau germanii nu s-au gândit că astfel se vând România! Pare absurdă afirmația, dar este replică la articolul intitulat „Fundația Brambach, fruct otrăvit?” publicat în cotidianul „Ora”, unde se afirmă, între altele, și că „se percep taxe de impresariere și management pentru acești tineri care pleacă în turnee și la cursuri de vară și nu se mai întorc”. În primul rând, s-au întors absolut toți. În al doilea rând, dacă profesorii străini sunt invitați aici, unde să „fugă” copiii? ! Fundația plătește sute de mii lei pentru a găzdui acești profesori, decontând până și drumul copiilor care, evadând o situație financiară dificilă, doresc, totuși, să participe la activitățile fundației. Care este, deci, profitul „acestui trust de deturnare și scurgere peste hotare a produsului școlii muzicale românești”? Unul moral, cu siguranță — acela de a avea satisfacția mecenatului care stărnește invidia celor ce nu sunt în stare să-l realizeze și atunci... Dacă în jurul acestor copii se află permanent, cei mai buni profesori români de toate gradele și marii noștri interpreți, cum se poate vorbi despre denigrarea profesorilor noștri de către fundație? ! Și apoi, cum se potrivește genericul „Ținere talente ale României”, sub care se desfășoară toate concertele fundației cu eticheta „Made in Germany” pe care o imaginează semnatarul articolului amintit, d-l Florescu, care nu face decât să cadă în plasa întinsă, probabil, de cei care, îl suspectează pe d-l Brambach de afaceri verozase și interese ascunse pe seama acestor copii, chiar și sub forma unei viitoare impresariere peste hotare. Dacă d-l Brambach ar fi trimis ca diplomat în Tanguanica, îi va „manipula” de români de la distanță? Cam greu.

Din fericire, sunt milioane de oameni care s-au convins de sinceritatea intențiilor fundației care a făcut ceea ce nu au realizat toate fundațiile românești la un loc. Nu întâmplător s-a dublat numărul membrilor săi, iar scrisorile ce vin din toată țara sunt grăitoare în acest sens. Să fie, oare, o țară întregă inconștientă și un singur ziar clarvăzător?

Să-i felicităm pe cei care au reușit la această nouă selecție și să-i invităm pe cei care caută pețe în soare și „nu vor să-și vândă țara” să vină în sălile de concert sau la cursuri, să-i aplaude pe copiii noștri susținuți de Fundația Brambach și, poate, strugurii li se vor părea mai dulci...

Ancă Florea

parțial color

Criza de subiecte? (I)

Intitulându-și emisiunea „Istoria se repetă? — Pentru o purificare a valorilor culturale”, Ioan Puiu Stoicescu și-a luat o oarecare măsură de protecție, punându-și tema sub semnul întrebării dar, chiar dacă ar fi recurs și la alte șiretlicuri, n-avea cum să evite cancanalele ce te nădădesc în astfel de demersuri. Prima bănuială ar fi aceea că o asemenea întreprindere nu se iese întâmplător, chiar acum, dar pe noi nu ne interesează câtăși de puțin „sponsorii” ca să fim sincroni cu un anumit limbaj, atita vreme cât mizăm pe sinceritatea invitaților. Și totuși, oricâte motivații ar exista, oricâte revendicări s-ar sustine, acestea nu pot friza decât absurdul sau, cel mult, comicul, de vreme ce lei în calcul două perioade istorico-literare ce nu au nici un punct de convergență. Fortând asemănările pot deveni chiar ridicole. Cum adică să pui față în față anii '50 cu anii '90 și să reclami practici scandalozose, care te-ar duce la ideea că istoria se repetă? Nici măcar într-un alt fel, cum era tentat să creadă un participant la discuție, „Purificarea” valorilor a fost doar atunci, în acea perioadă neagră, când erau negați cu vehemență, izolați și supravegheați în diferite feluri Blaga, Argezei, Volculescu, Pillat, ca să dăm doar câteva exemple. Tragismul acelei epoci este în afară oricărui dubiu. Cine pătimește acum pentru convingerile sale literare? Câți scriitori excepționali, pentru a supraviețui, vând cirese, fac pungii, cerșesc sau sunt aruncați în camere igrasioase? Ce nume mari au interdicții în reviste? Cine nu-și poate exprima opiniile cu privire la dezringolada socială prin care trecem? Nu cumva aceia care se cred marginalizați urcă în avioane prezidentiale și văd — pentru a căta oară? — Parisul, America, Tel-Avivul, după ce, mai ieri, tot în aceleși vehicule își sporceau talentul? E adevărat, atunci slăveau în plen, acum doar în surdina, dar ce freacănt providențial al lor nu se aude? Acestor oropsiți ai soartei li s-au pus la dispoziție reviste, li s-au alocat fonduri pentru altele noi, că nu puteau, sărmanii, să orbecăiască în anonimul Unii au ajuns parlamentari, alții miniștri și emisari ai păcii, deși câțiva n-au putut sălta dintr-o cenusă mediocritate. Serviciile se plătesc însă, Dacă a fost și rămâne o valoare reală

cine-l interzice lui D.R. Popescu să publice unde dorește? După câte știm și „România literară” și „Lucaefărul” și alte reviste de cultură au obținut colaborări de la acest prozator și nimeni nu l-a exclus de la un top al valorilor. S-a asternut ignoranța peste activitatea creatoare a lui Titus Popovici? Nu ne amintim, A. da, dacă-i vorba de Dinu Săraru, strasnicul curtean al lui Ceaușescu, ridicat în scări mai ales pe criterii politice, cine-l mai poate garanta poziția în ierarhie, când se vede cu ochiul liber că producția sa literară e circumstantială. În multe cazuri atingând kitsch-ul? Cu toate acestea, el este „lăsat să-și lubească patria” din fruntea unei țezure, i se publică romane și încă nu-i tudecă nimeni pentru mormanele de linuzeli ecuasiște. Adrian Păunescu nu plătește prin nimic ridicarea cultului personalității scornicestene „pe cele mai înalte culmi”. Nu s-a instituit încă un tribunal moral care să dea brevete de colaboraționist, măcar așa, pentru confruntarea cu eternitatea. Lăsați slobozi, chiar și acela care au contribuit la un genocid cultural, colaboraționisti de ieri, același și azi, mușcă din toate pozițiile, atacă „Memorialul durerii”, lovește în cei care și-au păstrat ținuta intelectuală, aruncă noroi în tot ceea ce are mai sfânt acest popor. Despre ce fel de „purificare” poate fi vorba azi, când oricine poate să înființeze o revistă, o editură, o fundație și să urle cât îi tine gura? Credem că altceva a avut în minte redactorul Ioan Puiu Stoicescu, dar nici el și nici invitații săi n-au invocat, cel puțin în prima parte a dialogului: esecutiva temporară. Îngritorii de plata pe care o pot primi după temenele făcute, unii creatori au stat la cutie nu s-au lansat în declarații și adeziuni pro sau contra, dar atunci când au descoperit că intra în ofim plan eşalonul doi al puterii si-au oferit rapid serviciile și s-au aruncat cu dezinvoltură în tot felul de afaceri, mai mult sau mai puțin creatoare. Ar fi multe de spus aici, dar să revenim la subiectul produs dezbaterii.

Așadar, este exclusă o „antasmagorică „purificare”, dovadă că și cei patru scriitori n-au prea avut ce spune în acest sens, recurgând la tot felul de divagații ce aveau să demonstreze, cum nu se poate mai bine, falsitatea acestei probleme.

Marin Tupan

CARTEA CEA MAI COMENTATĂ ÎN FRANȚA

1100 de pagini de amintiri de la Elysée! Și nu s-au sfârșit. E vorba doar de primul volum al fostului consilier special al lui François Mitterrand, Jacques Attali, Verbatim 1 (1981—1986) care apare la Fayard.

1

JACQUES ATTALI: «VERBATIM 1, 1981—1986»

Din prima zi când m-am interesat în biroul din apropierea celui al Președintelui Republicii am considerat că datoria mea va fi, într-o zi sau alta, să dau socoteală cât mai clar, să mărturisesc, să explic.

Asta fac aici, în limita în care îmi permite interesul Republicii să dezvălui într-un termen atât de scurt.

Din mai 1981, am consemnat în fiecare zi faptele, impresiile, dialogurile. Se regăsesc ca atare. Am folosit aici o mie și una de note redactate pentru folosința în exclusivitate a Președintelui, foarte numeroasele *verbatim*, înfățișând, mai ales, întrevederile în doi dintre șefii de stat. În sfârșit, am scoțit în memoria mea care, ca orice capacitate umană, este imperfectă.

În cea mai mare parte a cazurilor, am fost singurul care a auzit cuvintele pe care le comunic aici, vorba mea va fi solitară în fața dezmințirilor.

2

IATĂ CITEVA NOTE DIN «VERBATIM»

AMBIANȚA. Cină cu Herman Abs la Frankfurt. E foarte curios să auzi un om care a fost atât de puternic multă vreme în RFG, ca patron la Deutsche Bank, spunând: „Așa cum îmi spunea într-o seară din 1944, Adolf Hitler...” (25 aprilie 1985).

COLUCHE. Michel Colucci a venit să-mi spună că are o idee; să deschidă un restaurant pentru oamenii fără resurse, pentru cei săraci. Unde va ajunge statul care lasă un saltimbanc, poate unul din ultimii adevărați oameni de stînga din această țară, să aibă monopolul indignării? Evident, îl voi ajuta. Îi voi găsi o bancă: Creditul Agricol. Jean-Michel Vaguely, consilierul autodidact, face minuni. Are mai multă imaginație decât mulți inspectori financiari (30 septembrie 1985). La Consiliul de miniștri i-am cerut lui Henri Nallet să-l primească pe Coluche ajutîndu-l să obțină carne și produse agricole pentru Restaurantele sale (25 octombrie 1985). Henri Nallet îl primește pe Coluche, care face senzație la Ministerul Agriculturii (5 noiembrie 1985).

CINISM. François Mitterrand, în legătură cu semnarea avansării unui înalt funcționar: „Ar fi păcat să nu fie recompensate atîtea trădări”. (4 octombrie 1985).

DOAMNA DE FIER. În avion, la întoarcere, François Mitterrand o evocă pe Margaret Thatcher: „Are ochii lui Stalin și vocea lui Marilyn Monroe”. (11 septembrie 1981).

SCRIS. François Mitterrand despre scris: „Scriu departe de viața politică. Nu se poate scrie fără armonie spirituală. Acțiunea mă îndepărtează. Lucrez mult pe textele mele; începutul e greu. Prima frază dă tonul... Apoi devine o necesitate. Am înclinare de artizan pentru limba franceză. Mă preocupă opinia celorlalți, a istoricilor viitori. Este o distanță folositoare. Literatura înseamnă mai întîi cuvîntul exact. Se poate petrece în mister și întuneric, dar cere ca să se spună lucrurilor pe nume. Cuvîntul exact nu este niciodată un cuvînt rar. Mă pasionează istoria cuvintelor” (18 ianuarie 1985).

FABIUS. Dezbaterile televizate dintre Fabius și Chirac va avea loc duminică viitoare la TF1. Fabius se bucură dinainte că își va da repede gata adversarul (22 octombrie 1985). Înaintea dezbaterii, Fabius arată o relaxare perfectă: „Argumentele sunt cunoscute, chiar schimbate”. Pleacă la Mururoa să asiste la experiențele nucleare. François Mitterrand: „Îi e teamă, decalajul orar îl va enerva” (23 octombrie 1985). Intrînd pe platoul TF1, Fabius refuză să-i dea mâna lui Chirac. Prima greșală... (27 octombrie 1985). Fabius vine la micul dejun necăjit și ușor agresiv: „Bun, ei bine, am ratat, doar nu mi se va reproșa!” François Mitterrand mai mult amuzat decât dezamăgit: „Ți-a lipsit stăpînirea. N-ai știut să schimbi strategia în cursul dezbaterii, te-ai lăsat încuiat” (29 octombrie 1985).

INDIGESTIE. François Mitterrand urmează să prînzească singur cu Jos-

Pin și Fabius care nu-și vorbesc. Ezită dar nu anulează prînzul. A fost „cea mai neplăcută masă din septenatul meu” (9 septembrie 1985).

JOBERT. În Consiliu, Michel Jobert își scrie scrisoarea de demisie: știe că nu mai are nici o șansă să rămână ministrul Comerțului exterior și vrea să o ia înainte cu o rară lipsă de eleganță (...). Jobert, convins că nu va face parte din viitorul guvern, trimite scrisoarea de demisie la Elysée. Președintele: „E idiot, aveam intenția să îl păstrez, în alt post însă...” (16 martie 1984).

NON-EVENIMENT. Michel Rocard anunță la TF1 că va fi candidat la alegerile prezidențiale din 1988. François Mitterrand nu-i dă nici cea mai mică importanță (13 iunie 1985).

POLITICA. În avionul care ne duce la Paris, îl întreb pe François Mitterrand care este, după părerea sa, calitatea principală a omului politic. Răspunde: „Aș fi vrut să răspund: sinceritatea; în realitate e indiferența” (3 decembrie 1985).

PUTEREA. Președintele a vizitat stația de la Bossac. Cere să fie amenajată. Se realizează în câteva zile. El și cu mine nu am mai revenit niciodată: înseamnă deci să fii ascultat și să ți se supună fără să te lupți? (27 mai 1983).

3

Pierre Assouline: «ATTALI, OMUL DE VEGHE AL REPUBLICII»

E cea mai bună carte a lui Jacques Attali, el însuși seamănă mai puțin cu scriitorul care ar vrea să fie: nici roman tarabiscotat, nici eseu de neînțeles, lipsită de orice pretenții literare și de orice talmeș-balmeș teoretic, lucrarea nu este opera unui autor ci jurnalul unui martor al primului deceniu Mitterrand și cartea de înțelepciune a unui actor al Puterii.

Timp de zece ani, a fost în inima lucrurilor, cel mai aproape de soare,

Victoria Combalia: VICTOR HUGO, pictor

Orice francez, cunoaște pe dinafară măcar un poem de Victor Hugo. Marele poet romantic a avut funeralii naționale, a fost înmormântat la Pantheon și — culmea a ceea ce înseamnă onoruri în Franța — chiar există o stație de metrou cu numele lui. Personaj multiplu, a revoluționat teatrul cu drama sa HERNANI, a fost autor de romane atât de populare ca Notre Dame de Paris și Miserabilii, și de poeme ca Les chants du crépuscule și Les travailleurs de la mer. Viața sa a fost tot atât de agitată ca și propria sa operă literară, și a fost marcată de mari pierderi familiale: unul din băieții lui, Charles, a murit năpraznic; una din fiicele lui a murit înecat, și alta, Adele, a innebunit. Intensitatea pare a fi o constantă la Hugo: viața lui sentimentală a fost extrem de complexă (în realitate, poliamică) și a avut de suferit două exiluri politice, prima dată la sosirea la putere a lui Napoleon III, și a doua oară din cauza COMUNEI. Când, în sfârșit, a revenit în Franța, deja bătrîn, a fost primit cu toate onorurile unui erou național.

Însă, fără îndoială, această glorie, ca de personaj public, și grandoarea lui ca om de literă, au umbrit producția sa artistică. Unii amatori cunosc, desigur, desenele sale în vîna romantică, cu castele pe roci abrupte și nave cu pânze ce naufragiază în furtună. Totuși, puțini cunosc faza lui de mare experimentator în toate tipurile de tehnici care, aproape după un secol, vor fi aceleași pe care le vor utiliza artiștii de avangardă: tehnici ca petele, collage-ul, sau frottage-ul, și care s-au publicat, foarte precis, în anii nașterii suprarealismului. Conexiunea Hugo-suprarealism, în acest caz, este directă: Valentine Hugo, soția unuia din nepoții poetului și amantă a lui André Breton, un timp oarecare, a fost aceea care a făcut cunoscut grupului aceste magnifice și rare producții hugoliene. Și fiica lui André Breton, Aube, poartă acest nume

după titlul uneia din acuarelele lui Hugo în care, peste o pată aproape imperceptibilă de acuarelă cenușie, se înscrie, singură și în centru, cuvîntul Aube (zori): nu este acesta — se întreabă vizitatorul uimit — un bun exemplu de poezie vizuală premallarmeană? Și ce putem spune de fotografia — păstrată într-o ladă timp de un secol, niciodată arătată — unei pietre de râu semnată și datată de Victor Hugo?

O magnifică expoziție găzduită de Muzeul de Artă Modernă de la Venetia, care însumează vreo sută de lucrări provenite de la Biblioteca Națională din Paris și de la diferite colecții particulare, arată lumii această fațetă ascunsă a lui Victor Hugo. Și spectatorul nu poate decât să se minuneze în fața unor desene care îi readuc, ca într-un flash-back, imagini din arta lui Klee, a lui Max Ernst și, mai ales, ale abstracțiunilor lirice și gestuale, de după război, atât a celor europene cât și a celor nord-americane. Pentru ce Victor Hugo, pictor, este necunoscut? Explicațiile trebuie să le aflăm pe diferite fronturi. Grandoarea lui ca personaj public este una dintre ele, însă, mai ales, faptul că majoritatea lucrărilor sale s-au păstrat într-o instituție literară și nu muzeografică, ceea ce a împiedicat și libera lor circulație în sfera artei. Pe de altă parte, cineva se poate întreba ce valoare acorda însuși

Hugo măzgăliturilor și petelor sale. „Mă distrează făcându-le între două strofe”, i-a scris lui Baudelaire. „Desenele mele sunt cam sălbătice”, spuse într-o altă ocazie. Poetul însuși este foarte reticent în a arăta aceste lucrări, destinate, în general a fi oferite drept cadouri prietenilor și prietenelor, în special amantelor sale. Tofosi, întotdeauna le semna, și le data, o dovadă, asadar, a statutului de artă pe care li-l confera.

Ceea ce surprinde la aceste producții este versatilitatea lor, însușirea unor tehnici absolut convenționale, marea libertate cu care Victor Hugo mânua neversimilele sale materiale.

Să luăm, de exemplu, *pochoirs*-ele: Victor Hugo a întreprins, începînd din 1850, tăieturi rotunde pentru a prezerva imaginea la lumina soarelui sau a lunii pe funduri întunecoase: începînd din 1860, aceste *pochoirs*-e se vor înmulți,

și el va ajunge să întrebuinteze orice tip de hîrtie: de ziar, de ambalaj, plicuri, cartoane etc. Hugo nu disprețuiește, din contră, nici resturile de scrieri ce se aflau pe hîrtie, și nici aparenta de sărăcie sau de precaritate a hîrtiei îndoite (cu mult înainte de Tâpies): poezia întâmplării, sau a umilului, se afla deja cuprinsă în întregime acolo. La rîndul său, Victor Hugo întrebuintează, pentru compozițiile sale, atât *negativul* cât și *pozitivul*, adică, propria figură tăiată și, în unele din ele, se pot citi diferite figuri așa cum se întîmplă în experimentele de la Gestalt (de exemplu, silueta unui castel sau a unei fete fantasmagorice).

Vedem de asemenea experiențele realizate cu dantelute îmbibate cu tuș și presate pe hîrtie, lăsate așa cum sunt, sau întrebuintînd broderia sa ca motiv plastic ce se va transforma în față spectrală (*Dentelles et spectres*) sau în paisaj liric (*Empreinte de dentelle*). Vedem petele sale, realizate cu zatul cafelei „sau cu restul de cerneală ce îi rămînea pe pana de scris” și, după propriile sale cuvinte (într-o scrisoare adresată editorului Castel, în 1862), făcute „în orcle de visuri aproape inconștiente”. Victor Hugo s-a inspirat, fără îndoială, în acel sfat al lui Leonardo intitulat *Mod de a stimula și a trezi intelectual pentru diferite invenții*, în care recomandă tinerilor pictori să închipuie diferite scene privind petele unui zid murdar sau uzat. Hugo nu a fost primul care s-o făcă, avînd în vedere că arta oricărui artist și cea a artiștilor romantici ca Goya, sau englezii Turner și Cozens le experimentaseră deja cu ceea ce produceau petele de cerneală.

Dintr-un punct de vedere artistic, la Hugo interesează faptul că aceste rezultate ale sale puteau fi contemplate din orice punct, rupînd în felul acesta canoanele de verticalitate impuse de arta occidentală. Însă, ceea ce impresionează la pectele lui Hugo este, mai ales capacitatea metaforică a negrelor sale. „Celle noirceur qui fait de la lumière” (această negreală care face lumină), atât în forma sa cât și în conținutul său. Pentru că, așa cum foarte izbitul arată J.J. Lebel, comisarul acestei expoziții, „Victor Hugo se apără de a fi pictor, stricto sensu, deoarece întâmplarea psihică este cea care se impune în el.” Nu din întâmplare Victor Hugo și-a adnotat visele sale (50 de ani înainte de Freud) și nu tot din întâmplare — în ciudă că era vorba de o modă destul de extinsă în burghezia de la jumătatea secolului XIX — a fost fascinat cîțiva ani de spiritism.

Sunt unii care au spus — inclusiv J.J. Lebel și Henri Michaux, printre alții — că în mod sigur unele din aceste producții au fost făcute sub efectul halucinozenelor: în orice caz, tot atât de sigur este, așa cum a spus Albert Béguin că, „din toate coborârile în infern (Nerval, Baudelaire, Rimbaud), cea a lui Hugo continuă să fie cea mai ignorată.”

Doă lucrări de Hugo

În românește de Al. Juanón

chiar dacă s-a ars uneori. Omul de veghe al treburilor Republicii, consilierul Principelui ocupa unul din posturile cele mai strategice la „castel“ — așa numesc inițiativa palatul Elysée — în această împrejurare, cel mai râvnit birou din vecinătatea șefului statului. Pentru a-l vedea pe Președinte trebuia să treci pe la Eminentă Sa. Acesta fiind un om de condei de notorietate publică, nu trebuie să fii mare specialist ca să ghicești că el își nota zilnic impresiile în carnetul de bord al vasului Elysée. Într-o prefață deosebit de reușită (un scurt dar frumos portret al stângaciului Mitterrand), autorul ne asigură că nu spune decât faptele la care a fost martor direct. În caz că n-a putut asista la scena pe care o evocă se folosește de o sursă de mână întâi. Afirmă de asemenea că a supus copia cărții lui François Mitterrand, care este eroul, ceea ce este un lucru obișnuit între doi oameni legați prin încredere și stimă.

Există două cărți într-una, două stilouri sub aceeași semnătură. Pe de o parte, cea care prezintă cu o cerneală neutră protocolul rezumatelor întrevederilor dintre șefii de stat (faimoasele verbatim), scrisorile Președintelui către colegi, actele conferințelor diplomatice. De partea cealaltă, cea care reunește întâmplări văzute cu vorbe de spirit, glume și anecdote de culise. Se ghicește ușor care vor atrage cititorul nesățios și care vor reține atenția istoricului. Cele două cerneluri se amestecă. După cum sunt zilele, cel care scrie jurnalul este pe rând grefier sau romancier. J. A. n-a vrut să renunțe la nimic. Jurnalul îi aparține, trecând sprinten peste paginile J.O. (jurnal oficial) pentru a putea întărzia pe paginile J. I. (jurnal intim).

Ca să spunem tot, el ironizează problema gazoduct-ului sovietic sau precizia unui răspuns al cancelarului Kohl. Întâmplările sunt pasionante doar pentru că sunt înfățișate dintr-un unghi omenesc nu politic, ca spre exemplu afacerea Rainbow Warrior, sau nașterea grea a Canalului Plus de televiziune sau de fabricarea de către Elysée, transformat în bucătărie, a produselor de casă, a best-seller-ului semnat Caton, sau Restans du cocur, ori SOS rasism. Dar adevăratele pepite — aur nativ — ale jurnalului din care pe puțin doi oameni nu apar innobilati — Laurent Fabius și Claude Chéysson — sunt părțile Președintelui despre rugăciune, despre copilăria sa, despre cărți, scris, destinul poporului evreu, credință, moarte, familie, război, suferința lui Christos, nostalgia unei anumite Anglii... Ce-i mai bun în această carte este de asemenea ce-i mai bun în Mitterrand. Se așteaptă de pe acum cu nerăbdare cel de al doilea volum.

În românește de
Ioana Nicolae

Lumina Italiei

Un profesor recită, cu emoție neascunsă, poezia Bradul de B.P. Hasdeu, în timp ce o asistentă numeroasă ascultă versurile care sună frumos și solemn:

„Cînd arde soarele de mai,
Cînd vîntul iernii geme,
Mărețul brad pe 'naltul plai
Stă verde-n orice vreme“.

Iată o întâmplare deloc banală, dacă ne gândim că poezia marelui cărturar postpasoptist e cunoscută numai în sfera restrînsă a specialistilor: iar dacă adăugăm faptul că scena a avut loc la o școală din sudul Italiei și că versurile românești au fost urmate de traducerea lor în limba italiană, ea pare ireală, sau, oricum, incredibilă.

Și totuși... Așa a început vizita unui grup de elevi de la Liceul „D. Bolintineanu“ din București la Castellana Grotte, un orășel frumos și cochet de lângă Bari: sub auspiciile unei pri-

miri deosebit de calde la Școala „Silvia Viterbo“ din localitate („Infrățită“ cu liceul bucurestean), al cărui director, dl. profesor Francesco Mazzarisi, licențiat al Universității din Bari, cu o teză despre B.P. Hasdeu, e un cunosător și un iubitor al culturii române.

Zilele petrecute la Castellana Grotte, la sfîrșitul lunii martie, de către elevii și profesorii români, au fost bogate în gesturi de prietenie și pretuire din partea gazdelor care s-au întrecut în organizarea unui program pe cît de instructiv, pe atît de plăcut. Pretutindeni românii — cel mai mult aflați pentru prima dată în Occident — au receptat, cu încântare mereu sporită, mesaje ale cunoașterii (și recunoașterii!) lor ca popor latin, vorbitor al unei limbi romnice ca și italienii, pierzîndu-și — în caz că au avut! — complexe de „neintrati în Europa“.

Elena Zaharia Filipaș

Urmare din pag. a 12 a

La vikingii din Brooklyn

Nu era nici o icoană, nici o imagine sfântă pe pereți — nimic altceva, decât într-o ramă urâtă, reproducerea unei picturi aparținând unui pictor animalier al școlii americane fondată de Tisch, el însuși discipolul lui Landseer: un grup de căprioare cu ochii plini de nevinovăție lichidă uitându-se la cel care le privea.

— Acum vii înăuntru, faci dragoste, a ordonat Ludmila.

Invitația i s-a părut inutilă lui David Jones, fiind privit fix de căprioarele pictate, s-a strecurat în pat și s-a supus.

A fost o lungă ședință de animalitate pură, întreruptă de două pauze în care Ludmila s-a sculat, întâi să facă un ceai tare pe care l-a servit în pahare cu suporturi de zarfim șters, după ce-i mai pusese o linguriță plină cu dulceață de piersici, apoi ca să pre-

gătească niște blinți cu somon afumat și cu icre tot de somon.

Mai târziu, de parcă ideea i-ar fi venit atunci (probabil că așa era), a telefonat la spital să afle ce mai e cu taică-său. A ascultat răspunsul, spunând doar: „Da, Da!“ apoi l-a luat din nou, cu seriozitate în antrepriză pe David Jones.

Ce făcea? Nu prea bine: inima; a murit înainte de gustare. (Ea spunea *zavtra* și *zavtrak* cum poți... cum putem... te poți gândi... totuși nu e prea decent. Într-un fel da, viața refuzând moartea. Mai bine: refuzul se datoră actului creator al vieții. Era, fără doar și poate, consumarea anticipată a unei căsătorii fără pețire și declarație preliminară. Nici un fel de prezervativ, nici *coitus interruptus*.

David Jones avea o slabă experiență cu femeile, putea să deosebească totuși o virgină, dacă ar fi fost cazul și această Ludmila, al cărei tată murea apărându-i virtutea, ea nefiind virgină. N-avea importanță. Înainte de gustarea de dimineață, restaurantul devenea al lui, ea având nevoie de un bărbat ca să-l țină. Ludmila Jones, Jones — sau pe rusește Wanovici — nume care n-are nimic cu un nume de familie.

Așadar, la începutul lui august 1914 s-au căsătorit în fața ofițerului stării civile fără ajutorul religiei. David a sugerat îmbogățirea listei de bucate incluzând jigoul de berbec galez, supă cu coniac a minerului, rasolul de napi suedezi, piureu de cartofi numit potch. Ludmila s-a opus categoric, nici o porcărie de bucătărie exotice.

David Jones cu toate că muncea mult la bucătărie, ajutat de un polonez singur a cărui vârstă depășise dorința, avea oarecum sentimentul că e întreținut. Ludmila avea tot capitalul, dădea ordine chiar dacă își pierduse autoritatea în pat. Ca mulți gallezi, David Jones cunoștea arta de a satisface femeile.

moda, altfel

Covorul fermecat (III)

Printre cele mai apreciate, mai valoroase covoare din lume sunt cele caucaziene. Ele poartă marca aspră a artiștilor, tărănilor sau nomazilor ce le-au produs de mai bine de un mileniu. O geometrie viguroasă, făcută din semne misterioase, repetate din generație în generație, motive florale stilizate, uneori până la abstract, o policromie strălucitoare impresionează și atrage colecționarii în mod deosebit. Este vorba de covoare vechi, covoare de rugăciune sau de decorat peretii, cu simboluri enigmatice în țesătură, transmise secret de secol în secol sau de „înțelepții“ meșteșugului, nu de covoarele produse de atelierele create pentru comercializare de autoritățile sovietice, în 1920.

Un obicei ancestral cerea ca mireasa să aibă ca dotă unul sau mai multe covoare țesute de mâinile ei. Nomazii își împodobeau corturile și căruțele cu covoare. De aceea, covoarele caucaziene

sunt de dimensiuni mici, ca să fie ușor demontabile și transportabile. Există un număr mic de covoare înguste și extinse pe lungime, special lucrate ca să se astearnă în fata unor oaspeți de seamă. Nomazii vindeau foarte rar covoarele, mai mult făceau schimburi omagiale, de împrietenire. În sec. XVI și XVII, covoarele caucaziene au început să fie cunoscute și în afara regiunii, motivele lor mitice, semnele heraldice, dragonul stilizat, coarnele de berbec, steaua cu opt colțuri, păunul, cămila, octoponul fascinau amatorii de frumos și artiștii încep să accepte comenzi. În această perioadă apar faimoasele covoare „Kuba cu dragoni“, care păstrează coloritul și desenul covoarelor de mici dimensiuni dar le transferă în covoare largi, somptuoase. Destinația acestor piese excepționale au stârnit polemici foarte erudite acestei arte. Cert este că unele dintre ele au îmbogățit mănăstirile.

În ciuda unei concepții foarte răspândite, rezistența unui covor nu constă în numărul nodurilor. În desimea lor e în calitatea lânii. Covoarele caucaziene sunt foarte rar executate în mătase. Situația geografică a influențat considerabil meșteșugul. Oile din această regiune muntoasă și rece oferă o lână foarte rezistentă în comparație cu cea oferită de oile de la câmpie. Coloranții naturali, vegetali sau animalii, adesea minerali își păstrează prospețimea o lungă perioadă de timp. O mare importanță o are spălătul în apele clare de munte care conferă covoarelor o strălucire specială. Printre cele mai frumoase covoare caucaziene sunt cele de Kuba cu dragoni (muzeul Metropolitan din New-York posedă o piesă rară din sec. XVII). Gendje-Kazak, Perpedil, Talish, Akstafa, Moghan, Shirvan, Hila, Selkhour, Dagistan, Chelaberd, Karagashli și Chi chi. Irregularitățile execuției, contururile neregulate, ondulate (abrash) nu sunt considerate defecte ci plusuri de farmec. Există un studiu consacrat exclusiv covoarelor caucaziene și aparține cercetătorului de artă Ulrich Schurmann.

Corina Cristea

ANTHONY BURGESS

LA VIKINGII DIN BROOKLYN

De cinci zile David Jones lucrează într-un birt nemțesc, cu firma *La Steiner*. E cel de al patrulea loc; după Țiolhanul de la Saint-David n-a putut să vină la lucru decât spre sfârșitul după amiezii. A găsit bucătăria ocupată de un calabrez cu un ochi la slănină — fără doar și poate înlocuitorul lui — care încerca să frigă hamburgeri în grăsimea caldută. A urmat un grosolan schimb de vorbe cu patronul, silindu-l să pornească în căutarea celui de al cincilea loc, pe lângă podeaua vacilor.

S-a dus să caute în districtul Brooklyn și, după un timp, a găsit ceva în perimetrul Flatbush. Acolo era un restaurant *La perspectiva Nevski* proprietatea unuia Peter sau Piotr Likutin. Omul era un rus ateu, un fost profesionist al furtului, întors acum pe drumul bun. Fugise din Sankt Petersburg în 1907, nu din cauza persecuțiilor politice sau din sărăcie; fusese constrâns în stare de legitimă apărare să o bată, lăsând-o aproape moartă pe o cămătăreasă, intrând târziu în prăvălia ei.

Likutiții aveau strămoși pe vikingi: osatură puternică, păr blond. David Jones l-a găsit pe patron îndeletnicindu-se cu băutura în spatele tejghelei, era vodcă din Brooklyn — vodcă Solohov sută la sută McCoy — și-a simțit, mic, oacheș, silurian în prezența muntelui de virilitate cu părul de aur-cărunt. Marii celți, blonzi, fuseseră frumoși în epoca preistorică, fuseseră spoliase de pământurile lor cultivate pe indigenii brunți, stăpînituri, lăsându-le doar posibilitatea de a mări și a rumega răzbușarea trudind din greu în mină și la forje pentru a înfăptui producerea de unelte agricole sau pentru război; de a fura noi născuți blonzi înlocuindu-i cu copii ca-n basme brunți; de a pleca pe mare spre Irlanda populându-o cu drăcușori și până la urmă pentru a furniza mână de lucru fabricilor de biciclete din Midlands-urile engleze. Incerucările prin căsătorii au dovedit că micii oameni brunți aveau o natură mai tenace, mai rezistentă decât înalții celți blonzi, cu o îndelungată viață. Așa era și povestea lui David Jones. Era scund, slab și nervos în vreme ce vikingii erau foarte colorați iar din cauza uriașului burdihan trebuia să stea toată ziua așezat pe un taburet pentru a-și alina durerile atroce din pulpe. Fuma *papirosi* de import în ritm de patru pachete pe zi. Era de ajuns o criză de furie ca să-l dea gata.

Fiica sa, Ludmila Petrovna a intrat cam atunci să așeze mesele pentru prânz. David Jones a fost lovit drept în inimă. Săniile rotunzi și înalți erau aidoma — ar fi zis cu siguranță poetul Ubitev — bulbilor gemeni ai Sfintului Isaac; părul ca grâu auriu al unei recolte record din Ucraina, ochii albaștriverzi, ca cele două Baltici gemene în iarnă.

— De unde vii? Anglia? S-a interesat Peter Likutin.

— Galles.

— Fără baliverne ciolovek. Nu-mi plac gogoșile. Nu-mi place să-mi amințesc.

David Jones a vrut să-i arate pe o hartă locul.

— N-am nevoie de hartă. Nu călător. Aici trăiesc, aici mor. America țară frumoasă, nu alta. (America oprindu-se pe un loc în Brooklyn). Văzut mânănci cu ochi cât cești fata. Eu spun nu, interzis. Cei privesc ea așa, eu dau afară. Înainte dau două în cap. Tu privești numai țingiri. La treabă.

Avusese întodeauna altceva de făcut înainte de a învăța engleza. David Jones a învățat însă bucătăria rusească, la ordinele unui șef morocănos răs-punzând la numele de Ivan (ușor de gallifiat în Ifan), lucrase și el pe vapoare care navigaseră brăzdând Baltica, apoi aprecea carbonizat într-o braserie pariziană de categorie joasă, dând foc bucătăriei datorită unei crize de alcoolism depresiv, pe urmă inneguran-

Din Lumea nouă în vechiul continent, de la primul război mondial la conflictele din Orientul Mijlociu, Anthony Burgess, britanicul malițios, ne face să trăim într-un secol de violență și speranță, de grandoare și de nebușe. Regizor fabulos, dezvăluie prin peripețiile a două familii „mixte” — una de evrei, alta rusogaleză din Manchester toate „ismele” lumii noastre. Comunism, liberalism, modernism, sionism, naționalism, rasism, fanatism, terorism... totul se află în 400 de pagini pline de vigoare, căldură și zgomot. Se filosofează, se face dragoste, se căsătoresc, se urăsc, se bat, se omoară și... se fierbe un jigou de berbec galez cu napi, praz, morcov și usturoi în acest roman glumeț și truculent. Ființe ciudate și plăcute străbat generoasa epopee din care este reprodus fragmentul *La vikingii din Brooklyn*.

du-se după un consult medical de halul în care-i era ficatul, a sfârșit în Brooklyn imbinând abstenența cu preepere și cu melancolie nici un exces nediluându-le. L-a învățat pe David Jones felurile de mâncare specific rusești: borș is riba, Smolenski Cașa, roscolnik s'agurtzami, filet po Napolitanski...

În David Jones ardea o flacără continuă pentru tânăra Ludmila; ea rămânea nesimțitoare, cu încăpățănarea ochilor umezi de oaiie galleză, punând o distanță trufașă. Engleza ei era mai bună ca cea a tatălui, limitându-se la comenzi și la arțaguri. Ivan nu renunța la acreea lui iar ajutorul său era cuprins de sentimente de frustrare dacă n-ar fi existat o surpriză ca acelea care îți umplu viața. Ivan a încercat, într-o bună zi să încălzească răceala din comenzile tinerei fete luându-o în brațe. Era ora prânzului, sala era plină de clienți cu șepci și bărbi. Peter Likutin, în spatele tejghelei vărsa măsură după măsură de vodcă Solohov. Era vară, la începutul anului 1914, fără cel mai neînsemnat grohăit de bestialitate, fără cel mai mic indiciu că acreea la sa se baza pe senzualitate, Ivan, la bucătărie, a sărit la Ludmila când ea strălucind de frumusețe cerea cu arțag porții de *Smolenski Cașa*. El a vrut

să-i ridice pe brațe rochia ei fină de muselină. David Jones a intervenit, aducând în încăierare esperantoul metallic al unei țingiri răsunând pe osul unui cap viril în vreme ce fata împroșca injurături slave.

Cînd Ivan a lăsat-o din brațe, ea a apărut în toată gloria roșie a mâniei, a verdului ochilor jigniți și a strălucirii roz a cărnii în sfășierea muselinei. Ivan împleticindu-se de puterea loviturilor se văicărea. La tejghea, tata, n-a știut nimic atunci. Serviciul a continuat David Jones devenind stăpîn pe situație. Ivan și-a tărăt gemetele până la un taburet pe care s-a prăbușit, nebăgându-și în seamă ajutorul, acesta i-a făcut o ceașcă mare cu ceai foarte concentrat, negru, în care i-a dizolvat o linguriță de dulceață de caise.

Cînd, mai târziu, bătrânul a aflat ce s-a întâmplat era gata-gata să facă o apoplexie. L-a gonit pe Ivan, arătându-i prin gesturi că îl lovește. Apoi, sufocându-se îngrozitor a dat de dușcă câteva pahare mari cu vodcă Solohov, apoi s-a prăbușit asemeni unui turn, ciocnindu-se și dărdăind într-un vacarm de xilofon de teancurile de farfurii și de pahare în vreme ce Ludmila urla: „Vraci! Vraci!”

Ilustrație de Lonstal la «Vikingii din Brooklyn»

David Jones a înțeles alergând să găsească pe medicul cartierului. Era un doctor evreu; cu șervetul legat de gât cum fusese la masă, a chemat o ambulanță și în biciuirea caiilor, Peter Likutin a fost dus în galop la spitalul din Flatbush, găfăind și sforăind ca orgile infernului, a ajuns în viață. Viața urmându-și cursul și surprizele, Ludmila i-a spus lui David Jones:

— Acum tu vii casă, cu mine.

— Acasă la tine? Cu tine? Ce s fac? De ce?

— Înțelegi când suntem acasă, i-răspuns ea. Pancarta care spune IN-CHIS, agață, incuie cheie. Seara, nu deschis.

Casa, însemnau două etaje superioare dintr-o construcție în gresie care avea patru, la Brooklyn Heights vă zându-se la orizont Statuia Libertății. Peter Likutin era proprietarul imobilului; cele două etaje inferioare erau închiriate unor oameni cinstiți, plătini legal, evrei, Ludmila avea Kliușa sa formată dintr-un salon de burghez ruși: scaune și fotolii din pluș stacojiu, reparate, cam șterse culorile, ci-miros de anason, un miros de stătu de varză gătită, iz al *papirosi*-lor lui Peter Likutin. Pe o scară simplă c trepte tapisate cu portocaliu și pur pură fanată ea l-a dus direct în camera ei.

— Acum, i s-a adresat cu acelaș ton brusc pe care îl folosea la bucătărie, scoate toate hainele.

David era bine făcut, chiar dacă era scund, moștenise de la tatăl său o frumoasă musculatură și un stomac plin. Pielea oacheșă avea un gust de sare Necoborând niciodată în mină, nimeni nu-i deteriorase fizicul, nici un fir de praf de cărbune nu se încrustase în porii săi. I-a fost rușine să se dezbrace în fața privirii ochilor albaștriverzi ca Baltica din cauza umflătur pe care o avea la buric. Gol, a vrut să o ascundă, înaintând spre tânăra care era încă îmbrăcată — în afară de vârful umărului dezgolit de ruptură — luând-o în brațe. Ea l-a respins ordonându-i să se învârtăască în jurul lui de parcă ar fi apreciat valoarea comercială: fese, ceafă, clavicule.

La sfârșit, satisfăcută, a exclamat „Harașo” din două zvăcniri ale picioarelor și-a scos pantofii urcându-se în pat îmbrăcată. Și-a scos rochia și res-tul, acoperită cu cearsaful, în genul unei călugărițe sau servitoare, nuditatea neavând nici un motiv să se expună ochilor lui Dumnezeu care a modelat-o și vede tot.

Prezentare și traducere: Mihaela Andrei

Continuare în pag. a 11-a